Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 80 (17203) | 1986 оной апрелиин 5, суббото | Сэн 3 мүн.

ДЕПУТАДУУДАЙ БҮЛЭГ

…манай ажалшад бүхы совет арадтаяа хамта …XXVII съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бодо… бэелүүлхын, оронойнгоо социально-экономическа … хурдадхахын, нэн түрүүн арбан хоёрдохи табан … түсэбүүдые түрүүшынь жэлhээ урагшатайгаар … тула бүхы хүсэ шадалаа, мэргэжэл шадабарияа … ажаллажа байна.

…1990 онуудта болон 2000 он хүрэтэрхи үедэ СССР-… …мическа болон социальна хүгжэлтын асари ехэ … амжалтатайгаар бэелүүлхын тула республикым… …бна болон совет органууд эмхидхэлэй ехэ хүдэл… …ухаа болоно. Энэ ехэ хүдэлмэриин түрүү… …эндэ засаг түрымнай органууд—бүхы шатын Со… … дүүргэхэ үүргэ ба нүлөө угаа ехэ гээд онсолхо

…XXVII съездын материалнууд соо нютагай Сове… хүдэлмэриин зорилгонууд тодоор харуулагдаа. …ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр М. С. Горбачев … соогоо иигэжэ зааhан байна: «hУНГАГШАДАЙ … АБАХА ЗУУРАА, НЮТАГАЙ ЗАСАГАЙ ЗУРГАА… …өөhэДЫНГӨӨ ГАЗАР ДЭЭРЭХИ АЖАБАЙДАЛАЙ …hАЛБАРИНУУДАЙ ХАРЮУСАЛГЫЕ БЭЕ ДЭЭРЭЭ … АБАДАГ. ЭНЭ МИНИИ АСУУДАЛ БЭШЭ ГЭЭД …ЭН ХЭЛЭЖЭ БОЛОХО, ХАРИН СОВЕДҮҮД ТИИ… АСУУДАЛ ТАБИХА ЭРХЭГҮЙ». Тус заабаринь нюта… …ет бүхэндэ сэхэ хабаатай.

…ай Соведүүд бүхы хүдэлмэриеэ депутадуудтаа тү… бэелүүлдэг гээд тэмдэглэе. Ушар тиимэhээ депута… эдэбхи үүсхэл дэмжэхэ, харюусалгыень дээшэлүүлхэ …ухала хэрэг болоод байна.

…а зоной эдэбхи үүсхэл бадаруулха, олон шухала …нуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ талаар депутадуу… … ехэ юумэ хэхэ аргатай. hунгагшадай захиануу… …үргэхэ, Соведүүдэй баталан абаhан шиидхэбэринүүдые …ын хойноhоо хиналта бэелүүлхэ, экономическа … социальна хүгжэлтын түсэбүүдые дүүргэхын түлөө …ай, элсүүлхы хүдэлмэри ябуулха, гурим ба журам … …ангүй наринаар сахиха, үзэл сурталай болон хүмүү… … хүдэлмэри hайжаруулха хэрэгтэ депутадууд онсо … хандуулдаг байна.

…бликымнай ниислэл Улаан-Үдэдэ депутадуудай 40 … бүлэг тоологдоно. Тэдэ бүлэгүүдэй хүдэлмэридэ хэдэн … депутат эдэбхитэйгээр хабаададаг. Жэшээлхэдэ, Же… …рожно районой Загорск тосхоной депутадуудай бү… … районно болон городской Соведүүдэй 100 гаран … нэгэдхэдэг юм. Тосхоноо болбосон түхэлтэй бол… …алдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой, хүн зоной … …лай хэрэглэмжэ хангаха, ниитын гурим сахиха, ар… … ба алкоголизмтай тэмсэхэ, хүн зоной сүлөө сагаа … …айгаар үнгэргэхэ болон бусад асуудалнуудые … …элсэдэг, тусхай хэмжээнүүдые бэелүүлдэг гуримтай. …-Үдын Советскэ райондо Буряадай АССР-эй Верховно … арадай депутадуудай городской болон районно … …дэй депутадуудай 13 бүлэг бии. Тэдэ [illegible]гүүдые …рэлтэй болоhон, оролдосотой бэрхэ хү[illegible]д хүтэл-

…элхэдэ, Советскэ районно Соведэй депутадуудай … бүлэгые Зүүн-Сибириин технологическа институ… …рилгын факультедэй декан В. Н. Шутуков, дүрбэдэхи … Улаан-Үдын судна бүтээлгын заводой мастер Н. О. … ударидадаг. Депутадуудай дүрбэдэхи бүлэгэй гэ… …гүүлиингаа округуудта ехэ хүдэлмэри ябуулна …дэглэхэ хэрэгтэй. Тэдэнэр Ранжуровай нэрэмжэтэ … …риг сэбэр байлгаха, байрын гэрнүүдые заhабарилха, … хүн зоной ажаhуудалаарнь hонирхожо, дайнай …уд ба ветерануудта туhалха гэхэ мэтэ асуудал… … шиидхэжэ байдаг юм.

…дуудай бүлэгүүд архидалга ба алкоголизмтай тэм… …суудалаар абтаhан КПСС-эй ЦК-гай тогтоол болон … Верховно Соведэй Президиумэй Указые бодото … бэелүүлхэ талаар нилээд ехэ хүдэлмэри ябуулна. …дай бүлэгүүдэй заседанинууд дээрэ засагай зур… … хараалhан хэмжээнүүдые микрорайонуудта яма… …елүүлдэг тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдэнэ. Депута… …йднүүдые үнгэргэжэ, магазинууд ба ресторануудта …алдаха гурим хэр зэргэ бэелүүлэгдэнэб гэжэ шал… … шалгалтын дүнгүүд районно Соведүүдэй дэргэ… …сидалгатай тэмсэдэг комиссида дамжуулан үгтэнэ. … зарлалай hунгалтаhаа хойшо үнгэрhэн саг соо … районно Соведэй депутадуудай бүлэгүүдэй засе… … дээрэ хамта дээрээ 96 асуудал хаража үзэгдөө, …до архидалга ба алкоголизмтай тэмсэл ябуулха … 8 дахин зүбшэгдэhэн байна.

…Байгалай районой Северобайкальск хотын «Лен… ПМК-гай депутадуудай бүлэгые барилгашан … Георгиевич Миронов хүтэлбэрилдэг юм. Тэрэ бүлэ… … барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин шанарые … хэрэгтэ үдэр бүриин анхарал хандуулдаг. Го… болбосон түхэлтэй болгохо, барилга дээрэ гурим ба … журам hайжаруулха хэрэгые тус бүлгэмэй депута… … хиналтада абанхай. Тэдэнэй оролдолгоор, жэ… …, Северобайкальскын түмэр замай станциин хажуу… … хүлеэгшэдэй павильон баригдаа hэн. Бүлэгэй гэ… … зоной hуудал байдалда хабаатай бүхы асуудал… … саг дарыдань, бүтэмжэтэйгээр шиидхэдэг болонхой. …-Зөөхэйн сомоной Соведэй депутат, отделениие эр… Владимир Шагдурович Ламажапов «Эрдэм» колхо… …энэй hү hаалиин фермын дэргэдэхи депутадуудай … олон жэлэй туршада хүтэлбэрилнэ. Депутадуудай … гэшүүд фермын түрүү hаалишад — Г. М. Цыренова, …ева, тракторист А. Б. Вампилов гэгшэд hү худал… … дүүргэхэ, hүнэй шанарые hайжаруулха асуудалда … анхарал хандуулна. Тус фермын коллекти… … ондо hү hааха, гүрэндэ худалдаха түсэбөө дүүр… …жалта түйлаха хэрэгтэ эндэхи депутадуудай бүлэг …леелөө. Бүлэгэй гэшүүд hаалишад болон мал харуу… … hуудал байдалые hайжаруулха, малшадай үхи… … ясли-садуудта ябадаг болгохо, hургуулида оруулха, … түлеэ залhаар, эдеэ хоол, эд бараагаар хангаха … олон асуудалнуудые шиидхэдэг байна.

… тосхоноо болбосон түхэлтэй болгохо, ниитын гу… …лай журам сахиха, болон бусад шухала асуудалнуу… …дхэхэ тушаа хүдөөгэй ажалшадай хамтын суглаа… депутадууд эдэбхитэйгээр хабаадана.

…-Байгалай районой Северомуйскын, Шэнэ-Уоянай, …айн районой Десятниковскын, Баргажанай районой …, Сэлэнгын районой Загастайн, Хурамхаанай райо… …хаанай, Загарайн районой Первомаевскын болон бу… …ельскэ, сомоной Соведүүдэй депутадуудай бүлэгүүд … хүдэлмэреэ эрхимээр ябуулна гээд тэмдэглэлтэй.

… хамта Загарайн районой Новоильинскын поселко… …гын районой Доодо-Бүхэнэй сельскэ, Баргажанай … Уланай сомоной Соведүүдэй, Улаан-Үдын Ок… … районно Соведэй 8-дахи ба 11-дэхи депутадуудай … мүн Яруунын, Хяагтын, Зэдын районуудай нюта… …дүүдэй зарим бүлэгүүд үшөөшье hанаhанда хүрэ… …дэлмэреэ эмхидхэжэ шаданагүй.

…-эй XXVII съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэе… … түлөө депутадуудай бүлэгүүд, республикымнай …лгаан депутадууд байгша оной, арбан хоёрдохи та… …ай түсэбүүд болон ажалша коллективүүдэй абаhан … уялгануудые бүхы дээрэнь урагшатайгаар дүүргэхэ … ехэ үүргэтэй гээшэ.

КПСС-эй ЦК-гай ПОЛИТБЮРОДО

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой заседани апрелиин 3-да боложо. Ажалшадай уласхоорондын hаналаа нэгэдэлгын үдэртэ — Майн 1-дэ зорюулжа, КПСС-эй Центральна Комитедэй гаргаhан Уряануудые батална.

Орон дотор гэр байра барилгын зорилго шиидхэлгые түргэдхэлгэдэ хабаатай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэдээ, Политбюро социальна хүгжэлтын, ажалшадай ажабайдалые саашадань улам hайжаруулгын энэ шухала hалбарида хабаатай КПСС-эй XXVII съездын хараа заабаринуудые бэелүүлхэ талаар хэдэн нэмэлтэ хэмжээнүүдые абаха хэрэгтэй гэжэ тэмдэглээ. Байрын гэрнүүдые бариха, заhабарилха түсэбүүдые наринаар бэелүүлхэ, энэ талаар предприятинуудай хараалhан капитальна hомололгонуудые, хэрэгсэлнүүдые, нютагай аргэ боломжонуудые, нөөсэнүүдые бүрин хүсэдөөр ашаглаха гээшэ шухала удха шанартай зорилго болоно. Бии байгаа гэр байрын фондые бүри гамтай hайнаар ашаглаха, байрын гэрнүүдые задалха гуримые наринаар сахиха, сүлөөлэгдэhэн байрын гэрнүүдтэ хүнүүдые оруулха хэрэгые хиналгые шангадхаха асуудалнуудта онсо анхарал хандуулагдаба.

Уралан нарижуулга ба ухаалан зохёолгые саашадань hайжаруулха тухай асуудалые Политбюро хаража үзэхэдөө, научна нээлтэнүүд болон ухаалан зохёолгонуудай үрэ дүнгүүдые хэрэглэлгэ нэбтэрүүлгэдэ, эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхалгада, хүдэлмэриие түсэблэлгын онол аргануудые нарижуулан hайжаруулгада шиидхэхы үүргэ нүлөө үзүүлдэг, эдэ зүйлнүүдые дары түргэноор ашаглаха арга олгодог шэнэ юумэ шэлэжэ абалгын гурим тогтоохо шухала гэжэ тэмдэглээ.

Нүхэр М. С. Горбачевой Алжирай Арадай Демократическа Республикын Президент, Национальна сүлөөрэлгын фронт гэдэг партиин Генеральна секретарь Ш. Бенджедидтэй хэhэн хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүдые Политбюро hайшааба. Совет-алжир хани харилсаанай амжалтатайгаар хүгжөөгдэжэ байhанда сэдьхэлээ ханажа байhанаа мэдүүлээд, тэдэниие саашадань үргэдхэн бэхижүүлхэ хүсэлэнтэй байhанаа батадхаа.

КПСС-эй делегациин КПЧ-гэй XVII съездын хүдэлмэридэ хабаадаhан, нүхэр Г. Гусак болон Чехословакиин бусад хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзаhан тухай нүхэр М. С. Соломенцевой мэдээсэл шагнагдаба. Совет-чехословак али бүхы харилсаае гүнзэгырүүлхын, манай оронуудай арадуудай аха дүүгэй хани барисаае хүгжөөхын тула КПСС болон Совет гүрэн саашадаашье бүхы шухала юумэ хэхэ юм гэжэ тэмдэглэгдээ.

Социалис хани нэгэдэлтэ оронуудые саашадань бэхижүүлхэдэ, Европын ба уласхоорондын аюулгүй байдалые хангалгада, амгалан тайбанаар зэргэ оршолгын гол ёhонуудай үндэhөөр социальна ондо ондоо байгуулалтатай оронуудай хоорондохи харилсаае хүгжөөлгэдэ хабаатай бусад зарим асуудалнууд КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэhэн байна.

АЖАЛАЙ БА УРМА ЗОРИГЖОЛОЙ ХОЛБООН

Манай ажабайдал ажал болон урма зоригжолые таhаршагүйгөөр холбонхой. Композиторнуудай бүхэсоюзна VII съездын делегадуудай хэлэhэн үгэнүүдэй гол удха энээниие элирхэйлэн харуулна бшуу. Съезд апрелиин 3-да Москвада, Союзуудай байшангай Колонно зал соо хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлhэн байгаа.

Хурдан түргэн дабшалта, зохёон байгуулхы ажал — эдэ ойлгомжонууд искусствада сэхэ хабаатай. Мүнөө эдэ бүгэдэ зохёохы хүсэн боложо байнхай. Манай hалбарида тохёолдоhон байдал барилгашан мэргэжэлтэй минии зүрхэ сэдьхэлые хүдэлгэнгүй байжа шадахагүй юм гэжэ «Атоммашай» түрүү хүдэлмэришэн, Ленинскэ комсомолой шангай лауреат Г. Фоменко хэлэбэ. hүүлэй жэлнүүдтэ манай мэргэжэлэй нэрэ хүндэеэ бууража байhыень ойлгоходо, ехэл гомдолтой. Энээнэй гэм зэмэнь юуб гэхэдэ, имагтал хүдэлмэриин хүндэ хүшэр эрхэ байдал бэшэ, харин hуудал байдалые, соёлой талаар хангалгые эмхидхэлгэдэ ушарhан дутуу дунданууд болоно. Таанад бидэниие сэнгүүлхэ ёhотойт гэнэ бэшэбди. Залуу Волгодонск хотодо арадай зохёохы ажалай арбаад коллектив тоологдоно. Тэдэнэр зохёохы үүсхэл эдэбхитэй, гэбэшье тэдээндэ искусствын уран бэлигтэнэй зүгhөө туhаламжа үзүүлэгдэхэ зэргэтэй. Маанад тухай дуунуудые, сонатануудые, увертюрэнүүдые зохёогты гэhэн гүйлтатайгаар бидэ, барилгашад, композиторнуудта ханданабди. Иимэ зохёолнууд бидэниие шэн габьяата ажалда зоригжуулха байна.

Удаань Н. Жиганов (Татар), Ч. Нурымов (Туркменистан), М. Таджиев (Узбекистан), В. Лаурусшас (Литва), П. Дамбис (Латви), В. Загорский (Молдави), А. Ализаде (Азербайджан), С. Цинцадзе (Грузи), Ш. Сайфиддинов (Таджикистан) үгэ хэлэхэдээ, манай агууехэ Эхэ ороной арадуудай үндэhэн соёл болбосоролой үргэнөөр хүгжөөгдэжэ байhан тухай хөөрэбэ.

Ю. Корев, Л. Мазель, Л. Генина, В. Попов гэгшэд үгэ хэлээ. ВЛКСМ-эй ЦК-гай секретарь В. Федосов, Ригын 26-дахи СПТУ-гай директор И. Пауло, КПСС-эй Тольяттинска горкомой секретарь К. Гордеева болон бусад олон үндэhэ яhатанhаа бүридэдэг совет искусствые саашадань хүгжөөхэ зорилготой зохёохы ажалтай залуушуулые хүмүүжүүлгэдэ, эдэбхитэй эрхэтэн ёhоной хараа бодол тэдэнэртэ бүридүүлгэдэ гол анхаралаа хандуулhан байгаа.

СССР-эй Гостелерадиогой түрүүлэгшын орлогшо В. Попов, поэт Р. Рождественский, Бүхэроссин театральна бүлгэмэй түрүүлэгшэ М. Царев, СССР-эй Архитекторнуудэй холбооной гэшүүн А. Полянский, Бүхэроссин хоорой бүлгэмэй гэшүүн Н. Кутузов үгэ хэлэхэдээ, хүн зондо зорюулагдаhан хүгжэмэй программануудые hайжаруулха, композиторнуудай ажал ябуулгада улам эрилтэ ехэтэйгээр хандаха тухай хэлэбэ.

Гадаадын айлшадай дундаhаа Василе Томеску (Румыни), Уско Мерилайнен (Финлянди), Воин Комадина (Югослави), Ли Хан Рионг (КНДР), Дуангмиксай Ликайя (Лаос), Амирджан Сабури (Афганистан), Кеннет Кафуи (Гана), Марсель Халифа (Ливан), Стен Хансон (Швеци), Карлос Паласио (Испани) гэгшэд үгэ хэлээ hэн.

Съездын делегадууд резолюци баталан абаба.

Съезд СССР-эй Композиторнуудай холбооной хүтэлбэрилхы органуудые hунгажа захалба.

(ТАСС).

ТАРИЛГА-86

ЗАhАБАРИЛАГШАД АМЖАЛТАТАЙ

Сэлэнгын совхозой механизаторнууд район соогоо эгээн түрүүн хүрьhэ элдүүрилдэг ба тарилга хэдэг бүхы машина, тракторнуудаа заhабарилжа, бэлэн болгодог заншалтай. Бүри халуун намар эндэ техникэнь түсэбэй ёhоор заhабарилагдажа захалаа hэн. Мүнөө 26 трактор, 46 сеялкэ, 38 культиватор, 34 плуг заhабарилагдажа бэлэн болгогдонхой.

Тус совхоздо саг үргэлжэ хүдэлдэг заhабарилгын бригаданууд байгуулагдажа, салин түлбэринь хэhэн ажалайнь зэргээр түлэгдэнэ. Заhабарилгада хүдэлжэ байhан механизаторнуудые моральна ба материальна талаар урмашуулха гурим тодорхойлогдонхой.

Эбдэрhэн деталь, узелнуудые эртээнhээ элирүүлжэ, заhабарилгада ажалладаг хүнүүдтэ шанга эрилтэ табижа, хүдэлмэриин шанарые наринаар хинан шалгаха гээшэ машина, техникэ заhабарилгын хүдэлмэри түргэдхэхэ арга нүхэсэл мүн. Тусхай комисси заhабарилагдаhан машина бүхэниие хинан шалгаад, тушаажа абадаг байха юм. Заhабарилгада эрхимлэhэн механизаторнууд эндэ олон. Совхозой МТМ-е даагша Владимир Антонович Харитончик, машинануудай паркые даагша, арадай хиналтын гол бүлэгэй түрүүлэгшэ, Буряадай АССР-эй габьяата механизатор, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто Григорий Петрович Воробьевой, совхозой ахамад инженер Алексей Андреевич Воропаевай аша габьяа эндэ ехэ. Совхозой инженернэ албан заhабарилгын хүдэлмэриие hайнаар эмхидхэжэ шадаа бшуу. Эндэ заhабарилгань узловой аргаар хэгдэнэ. Заhабарилгада шалгараhан слесарьнууд Георгий Нечаев, Юрий Пашков, Роман Воробьев, электро-газнуурша Геннадий Ванчиков, токарь Александр Сенокосов, түмэршэ дархан Владимир Рябов гэгшэд магтаалтай.

— Машина техникын запас частьнууд урда мэтэ дуталдаал юм бээз. Теэд бидэ зарим детальнуудые hэргээн шэнэлжэ, энэ бэрхэшээлhээ гаранабди. Манай заhабарилагшадта түмэршэ дархан Владимир Рябов горитойхон туhаламжа хүргэнэ. Заhабарилгын түлэг ябаха үеэр механизаторнууд үдэр бүхэндэ даабаряа холо үлүүлэн дүүргэдэг бэлэй. Бултадаа шэнэ машина, техникээ hайнаар бэлдэхын тула бүхы арга боломжонуудаа хэрэглэнэбди, — гэжэ Владимир Харитончик хэлэнэ.

Р. БАЛДАНОВ.

ХАРУУhАНАЙ АШААР

hү шэмэтэй үнеэдые олошоруулхын тула Хасууртайн совхоздо эмэ хашарагуудые түбөөр түлжүүлхэ талаар hүүлэй үедэ тодорхой хүдэлмэри ябуулагдажа байнхай. Эндэ эмэ хашарагуудые нэгэ газарта байлгаад харууhалхын тула нёдондо шэнэ байра ашаглалгада тушаагдаа hэн. Мүнөө энэ байрада үрэжүүлэгдэhэн 140 эмэ хашараг байлгагдана. Эдэ гунжад hаядаа тугаллаха юм.

Эндэ дүршэлтэй малшан Иван Акимович Абрамов Александр хүбүүнтэеэ хүдэлдэг. Эдэнэр дүрбэн hаратай бургуунуудые абаад, 18 hаратай болоторнь харууhалхадаа, эдэ малаа бултыень үрэжүүлhэн байха юм. Тиигээд эдэнэр харууhалhан гунжадаа hүнэй комплексдо тушааха түсэбтэй.

Байра соонь ороходо, дулаан, сэбэр, тугаллаха дүтэлhэн гунжад гурбан секцидэ хубаарилагдан байлгагдана. Үхэршэд үбhэ тэжээлээ трактораар хубаарилан үгэнэ, шэбхэ шабааhыень оньhон аргаар сэбэрлэнэ. Эндэнь гунжадай дуратай сагтаа ууха бүлеэн уhан соргоор дамжуулагдан үгтэнэ.

Мүнөө малшад тусхай табигдаhан тэжээлэй рационой ёhоор гунжадайнгаа толгой бүридэнь hайн шанартай 3 килограмм үбhэн, 5 килограмм буйлуулагдажа шанагдаhан hоломон, 2 килограмм холимог гурил эдюулнэ. Хобоо хобтонууд соонь мел, дабhан хододоо байдаг.

Манай корр.

УРМАТАЙ

Арбан хоёрдохи табан жэлэй түрүүшын жэлэй гурбан hарын туршада Прибайкалиин районой «Ильинкинский» совхозой Ильинкын hаалиин фермын коллектив үнеэдэйнгээ hү шэмые шадамар бэрхээр дээшэлүүлhэнэй ашаар hү үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ тушааха даабаряа үдэрhөө урдэ ахина.

hүрэг үнеэдээ hайнаар харууhалжа hааhанай ашаар эндэхи hаалишад сагаан эдеэ элбэгээр абана. Тодорхойлбол, тус фермын коллектив үнгэрhэн хоёр хахадай туршада гүрэндэ 600 центнер hү тушаажа, нэгэдэхи кварталайнгаа түсэбые уридшалаа hэн. Мүнөө эндэхи hаалишад даабариhаа гадуур 100 шахуу центнер hайн шанартай продукци худалдаад байнхай.

Социалис мүрысөөндэ эрхимлэжэ гараhан түрүү hаалишад байгша онойнгоо түрүүшын хахад жэлэй даабаринуудые урагшатайгаар дүүргэхын түлөө мүнөө тэмсэнэ.

М. ОЧИРОВ.

ШАГНАЛ

Капитальна барилгын талаар габьяатай байhанайнь түлөө «Главспецдальстройн» барилгын 108-дохи управлениин начальник Елена Борисовна Кушнаревада Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар Буряадай АССР-эй габьяата барилгашан гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдобо.

* * *

Республикын партийна, совет болон ажахын органуудта удаан саг соо аша үрэтэйгөөр ажаллаhанайнь түлөө, түрэhөөр 60 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, тусхайта пенсионер Данзан Будожапович Очировые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум Хүндэлэлэй грамотаар шагнаба.

ХОНИН АЖАЛЫЕ УЛАМ ЭРШЭМТЭЙГЭЭР ХҮГЖӨӨЕ!

Манай республикын мал ажалай гол hалбари болохо хонин ажахын хүгжэлтэ hүүлэй жэлнүүдтэ hанаhанда хүрэнэгүй. Энэ асуудалаар «Буряад үнэн» газетын хуудаhанууд дээрэ мэргэжэлтэд, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, хонишод өөhэдөөшье hанамжаяа хэлэhэн байха. Жэшээлхэдэ, Баргажанай районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой суута хонишон, Социалис Ажалай Герой Д-Н. Б. Сундуев «Бууралhан солоёо бусаахаар гү?» гэhэн статья толилуулжа, hонирхолтой хөөрэлдөө үүсхээ юм. Эдэ үдэрнүүдтэшье нүхэр Сундуевай статья тушаа анхармаар hанамжа, дурадхалнуудтай хонишодой бэшэгүүд редакцидамнай орожо, толилогдожо байhаар.

КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, хонин ажахые Буряад орондо саашадань хүгжөөлгын асуудалаар мүнөөдэрэй номерто республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Б. Сагановай статья газетымнай хоёрдохи хуудаhанда толилогдоно.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ

…оной апрелиин 1-дэ …дай АССР-эй Министр… Соведэй Президиумэй … заседани боложо, … шухала асуудалнууд … хэлсэгдэбэ.

…Ажалша коллективүүд тухай … Хуули дүүргэхэ болон …прияти, эмхи зургаанууд …организацинуудые хүтэлбэ… …дэ тэдэнэй оруулдаг ху… …дээшэлүүлхэ талаар ара… …депутадуудай Гусино… …ско городской Соведэй …комой ябуулдаг эмхид… … хүдэлмэри тухай» асуу… …ар тус Соведэй гүйсэдко… …түрүүлэгшэ А. А. Воронин … байна.

…Хуулиар хараалагдаhан … коллективүүдэй эрхэ … түлөөлэлгэнүүдые зо… …соонь хэрэглэн, үйлэдбэ… … предприяти, эмхи зур… …дые хүтэлбэрилгэдэ ха… … үүргыень дээшэлүүлхэ. … дээрэнь бэелүүлхэ арга байдал олгохо талаар тус гүйсэдком тон хангалтагүй эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулhан байна гэжэ Министрнүүдэй Соведэй Президиум тэмдэглэбэ. Ажалша коллективүүд тухай Хуулиин хүсэндөө ороhон сагhаа хойшо нэгэшье предприяти, эмхи зургаан болон организациин хүтэлбэрилэгшэ гүйсэдкомой урда тоосоогүй байха юм.

Харюусалгата нюурнуудай гүрэнэй түсэб дүүргэлгын түлөө хубиин харюусалгые дээшэлүүлхэ талаар тус Хуули муугаар, ашаг үрэ багатайгаар хэрэглэгдэнэ. Харин хотын зарим предприятинууд тэгшэ бэшээр хүдэлнэ, даабаринуудаа дүүргэнэгүй. «Гусиноозёрская» шахта, мехлесхоз, УСМ, тоhоной завод, бусад зарим предприятинууд 1985 онойнгоо түсэбүүдые хүсэндэнь хүргэжэ шадаагүй. Нёдондоной дутуу дунданууд байгша ондошье ушарhан зандаа.

Предприятинуудайнгаа экономическа болон социальна хүгжэлтын түсэбүүдые зүбшэн хэлсэлгэдэ ажалша коллективүүд эдэбхигүйгөөр элсүүлэгдэнэ. Тоhоной заводто, нүүдэл оньhожоруулагдамал 163-дахи колонноодо, Гусиноозёрско ГРЭС-эй барилгын управленидэ иимэ зүбшэн хэлсэлгэ ёhын тэдысэ гү, али оройдоошье үнгэргэгдэдэггүй байха юм.

Түрүү онол аргануудые үйлэдбэридэ үргэнөөр нэбтэрүүлхэ талаар ажалша коллективүүдэй хэшээл оролдолгые гүйсэдком hулаар хэрэглэнэ. Жэшээлхэдэ, «Гусиноозерская» шахтада, Холбоолжоной нүүрhэнэй уурхайда, Сэлэнгын ПМК-да хамтын подряд тон муугаар нэбтэрүүлэгдэнэ.

Архидалга болон алкоголизмтай тэмсэлдэ ажалша коллективүүдэй үүргэ үшөөл бага байhаар. Тиимэhээ зарим коллективүүдтэ, онсолходо, Гусиноозёрско ГРЭС-тэ, Холбоолжоной нүүрhэнэй уурхайда, оёдолой «Туяана» нэгэдэлэй филиалда hогтуугаар ябаhанаа баригдагшадай тоо үсөөрнэгүй, 1985 ондо урдаhайхиhаа олошорhон байна.

Эдэ бүхы дутуу дундануудые саг дары усадхажа, партиин XXVII съездын шиидхэбэринүүдhээ уламжалан, хүдэлмэриие шэнэдхэн хубилгаха талаар бодото, бүтэмжэтэй хэмжээнүүдые абахаар тус Соведэй гүйсэдкомой хүтэлбэри (А. А.Воронин, В. И. Суетин, А. В. Бобкова) уялгалагдаба.

«Техническэ мэргэжэлэй hуралсалай училищинуудта болон юрэнхы эрдэмэй hургуулинуудта барилгашадай мэргэжэл олгохо хэрэгые үндэhөөрнь хубилгаха тухай» асуудал Министрнүүдэй Соведэй Президиумэй үзэмжэдэ табигдаба. Тус асуудалаар республикын гэгээрэлэй министр П. Ф. Бардаханов, техническэ мэргэжэлэй hуралсалай республиканска управлениин начальник П. П. Ефимов гэгшэд тоособо.

Мүнөө үедэ барилгын олон организацинуудта хүдэлмэришэд дутана гэжэ тэмдэглэгдэбэ. Жэшээлхэдэ, Главбурятстройдо 1600-гаад хүн дутана, харин хүдөөгэй барилгашадай эмхинүүдтэ 50 процент лэ хүдэлмэришэдэйнь барилгын талмай дээрэ ажаллаха олон ушарнууд дайралдана.

Иимэ байдалай тохёолдоод байхадань, юрэнхы эрдэмэй бүхы hургуулинуудта оройдоол 2473 hурагшад барилгын мэргэжэл шудална. Олонхи hургуулинуудта барилгын хэрэгэй кабинедүүд үгы, hайн бэлэдхэлтэй багшанар хомор. Техническэ мэргэжэлэй hуралсалай училищинууд түсэбөө жэлhээ жэлдэ дүүргэнэгүй. 1985 ондо дүүргэлтэнь оройдоол 81 процентдэ хүргэгдөө.

Иимэ байдалтай эбсэхын аргагүй гээд онсологдоhон байна. Тиимэhээ тодорхой, саг дары хэмжээнүүдые абахаар Министрнүүдэй Совет түсэблэбэ.

«Материальна нөөсэнүүдые 1986 ондо алмаха талаар абтаhан социалис уялгануудай дүүргэлтые хангаха хэмжээнүүд тухай», «1986—1990 онуудта соёлой-ажаhуудалай, ажахын хэрэглэмжын эд хэрэгсэл гаргалга тухай», «Арадай депутадуудай Загарайн районно Соведэй гүйсэдкомдо финансова болон штатно-сметнэ гурим хазагайруулга тухай» асуудалнууд мүн лэ зүбшэн хэлсэгдээ.

Засединиин үзэмжэдэ табигдаhан асуудалнуудаар зохихо тогтоолнууд баталагдан абтаба. Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов зүбшэн хэлсэгдэhэн асуудалнуудаар дэлгэрэнгы үгэ хэлээ.

КПСС-эй ЦК-гай гэшүүндэ кандидат, партиин обкомой нэгэдэхи секретарь А. М. Беляков Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Президиумэй засединиин хүдэлмэридэ хабаадалсаба.

ХОНИН АЖАЛЫЕ УЛАМ ЭРШЭМТЭЙГЭЭР ХҮГЖӨӨ

В. Б. Саганов, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ

ХҮН ЗОНИИЕ эдеэ хоолой зүйлнүүдээр, илангаяа мяха, hү, овощ ба бусад продуктнуудаар улам hайнаар хангаха гээшэ тон шухала зорилгонуудай нэгэн болоно гэжэ КПСС-эй XXVII съездын шиидхэбэринүүд соо онсолон заагдана. Съездын документнүүд соо хүсэд дүүрэнээр hайшаагдаhан, саашадаа хүгжөөгдэhэн партиин мүнөөнэй аграрна политика энэ зорилгые бэелүүлхэ хэрэгтэ шэглүүлэгдэнхэй.

Манай республикын эрхэ байдалда хонин hүрэгые hайнаар үсхэбэрилгэ мяха үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ шухала эрхэ нүхэсэлнүүдэй нэгэн болоно. Хониной мяха ехээр абадаг болоhоной ашаар бүхыдөө үйлэдбэрилэгдэхэ мяханай дүрбэнэй нэгэ хубиие абаха аргатай байнабди. Мүнөөшье мал ажалhаа абтадаг бүхы продукциин гурбанай нэгэ хубинь хони үсхэбэрилгэhөө оруулагдана. Энэ талаар тусхай мэргэжэлтэй ажахынуудта гол ашаг олзонь хонин ажалhаа оруулагдана гээшэ.

Гэхэтэй хамта республикымнай хүдөө ажахын энэ заншалта hалбари зарим тэды доройтожо эхилээ. Хонин hүрэгэй тоо толгой үсөөржэ, мяхан болон нооhон багаар абтадаг болоо. Тэрээнhээ уламжалан, үнгэрhэн табан жэлэй hүүлшын жэлнүүдтэ хонин ажалай продукци худалдаха даабаринууд дүүргэгдөөгүй. Илангаяа Яруунын, Хэжэнгын, Сэлэнгын, Загарайн, Хурамхаанай районуудай колхоз, совхозуудта бирагүйхэн байдал тохёолдонхой.

ҮНГЭРЭГШЭ жэлэй декабрьда РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Президиум дээрэ Буряадай АССР-тэ хонин hүрэгэй ямараар үсхэбэрилэгдэжэ байhан тухай асуудал харагдажа, үзэгдөө. Энэ шухала hалбариие хүгжөөхэ, илангаяа үбhэ тэжээл хүсэд hайнаар хангаха, хонин hүрэгэй ашаг шэмые дээшэлүүлхэ, тоо толгойень олошоруулха талаар республикын совет болон хүдөө ажахын органуудай ажалда ехэхэн дутагдалнууд бии байна гэжэ тэндэ абтаhан тогтоол соо заагдана. Эндэ бии байhан гээгдэл болон дутагдалнуудые түргэнөөр усадхажа, хонин ажалые эршэмтэйгээр, ашаг үрэтэйгөөр хүгжөөхэ хэмжээнүүд тодорхойлогдоо. Республикын бүхы ажахынуудта 1985 ондо 4680 тонно хониной нооhоной (физическэ шэгнүүрээр) абтаhан байбал, 1990 оной эсэс болотор тэрэниие 5900 тонноодо хүргэхэ, мүн нёдондо бүхыдөө 13,3 мянган тонно хониной мяханай абтаhан hаань, тэрэниие 18 мянган тонноодо хүргэхэ, энээнтэй хамта эдэ продуктнуудые худалдалгые эрид дээшэлүүлхэ, шанарыень hайжаруулха зорилго табигдана.

Хонин ажахые хүгжөөлгэдэ эрид ехэ хубилалта хэжэ, республика дотор энэ hалбариие эрхилэгын бүхы хүдэлмэриие шэнэдхэн хубилгаха гэhэн шанга эрилтэ РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет Буряадай республикын совет болон хүдөө ажахын органуудай, колхоз, совхозуудай, хүдөө ажахын эрдэм шэнжэлэгын эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй урда шанга эрилтэ табяа. Бүри байгша онhоо эхилжэ, энэ hалбариин ашаг үрые дээшэлүүлхэ, хонидой нооhо, мяха, арhа абалгые ехэ болгохо, абтаха продукциин гаргашые хороохо эрилтэ табигдана.

Манай ажахы бүхэндэ, хонишодой бригада бүхэндэ хонин hүрэгые үбhэ тэжээлээр бата найдамтайгаар, хүсэд хүрэхөөр хангаха гээшэ гол шухала асуудал болоно. Бүри hая болотор олонхи ажахынуудта түрүүшын ээлжээндэ эбэртэ бодо малые, үнеэдые тэжээлээр хангаад лэ, тэрээнhээ үлэhэн юумыень хонидто, илангаяа жэжэ түлгэнүүдтэ таhалжа үгэнэ бээбди гэhэншүү гээгдэнги hанамжа бии байгаа бшуу. Эдэ бүгэдэhөө боложо, hүүлэй жэлнүүдтэ олонхи колхоз, совхозуудта хонин hүрэг үбhэ тэжээлээр ойролоол 35—40 процент хангагдадаг, үбэлжэлэгын үедэ тэдээндэ хэрэгтэй нормоhоонь 2—3 дахин бага тэжээл таhалагдадаг байгаа.

Иимэ байдалые эрид хубилгаха шухала. Ойрын сагта эрдэмтэдые, мэргэжэлтэдые, Агропромой хүтэлбэрилэгшэдые, дүршэлтэй хонишодые хабаадуулжа, хонин hүрэг үсхэбэрилдэг колхоз, совхоз бүхэндэ үбhэ тэжээл хүсэд хүрэхөөр бэлэдхэдэг болохо комплексно хэмжээнүүдые зохёохо, тэрэниие энэ hалбариие хүгжөөлгын зайлашагүй шухала асуудалнуудтай холбожо шиидхэхэ хэрэгтэй. Бүри энэ табан жэлэй туршада хонин бүхэндэ 3,8—4 центнерhээ бага бэшэ тэжээлэй единицын хэмжээнэй үбhэ хоол, тэрэ тоодо малай байжа эдеэлхэ үедэ хонин бүхэндэ адагынь 1 центнер үбhэ, тэды шэнээн зелёнко, сенаж, 60—70 килограмм талхатарянай зүйл бэлэдхэдэг болохо гээшэ гол зорилго гэжэ тоологдохо ёhотой. Мүн үбэлдөө хонидые адуулха hайн бэлшээритэй байха шухала.

Энэ зорилгые шиидхэхын тула бүри мүнөө жэлhээ, мүн ерэхэ жэлhээ эхилжэ, бүхы ажахынуудта бэлшээриие зүбөөр hэлгүүлэн ашаглаха арга нэбтэрүүлхэ хэрэгтэй. 1986 ондо республика дотор отаранууд шадарай тэжээлэй участогууд болгохоор бүхыдэнь 69 мянган гектар газар таhалжа үгэхэ, тэндэ үбэлдөө хонидые бэлшээхэ, тэрэшэлэн хурьгадые адуулхын тула ойрын жэлнүүдтэ 5 мянган гектарhаа бага бэшэ уhалуурииин, олон жэлэй ногоо тариhан бэлшээри бии болгохо ёhотой байнабди.

Хонин hүрэг үсхэбэрилдэг зарим ажахынуудта хээрын бэлшээриин газарай бага байhаниие хараада абажа, шэнэ газарые ашаглан, нуга сабшалан болгохынгоо хажуугаар, тарялан дээрэ хонидой эдихэ тэжээлэй ургамалнуудые ехээр таридаг болохо, илангаяа олон жэлэй ногоо полинуудта ургуулха шухала болоно. Энээнэй ашаар үбhэ, тарянай ургасаар даргадhан сенаж ехээр бэлэдхэхэ, ногоо сабшажа хонидто эдюулхэ, тэрэнэй зарим ургасые сабшангүй орхёод, үбэлдөө тэндэ хонидые бэлшээхэдэ болохо байна.

Шэмэтэй hайн, бутархай болон гранулированна холимол тэжээл хаа хаанагүй үйлэдбэрилжэ, тэрэниие хонидто эдюулхэ, тарянай ногоон ургасаар сенаж ехээр дараад, хабарзунай үедэ тэрэниие хонидто, хурьгадта эдюулжэ, шахаха гээшэ баhал зайлашагүй зорилго мүн. Бүри энэ жэлдэ 110 мянган тонноhоо бага бэшэ тиимэ холимол тэжээл бэлэдхэхэ, харин 1990 он болотор тэрэнэй үйлэдбэрилгые 155 мянган тонноодо хүргэхэ; 100—110 мянган тонноhоо бага бэшэ тарянай сенаж дараха хэрэгтэй.

Ажахынуудта хонидой түл абалгын үедэ хурьгадта эдюулхын тула хэмэл аргаар буйлуулhан 450—500 тонноhоо бага бэшэ hүн тэжээл үйлэдбэрилжэ, ажахынуудые хангаха талаар республикын Агропром болон Буряадай hүнэй промышленностиин нэгэдэл шухала хэмжээ абаха зэргэтэй. Тэрэшэлэн «Забайкаллес» нэгэдэл, республикын Ой модоной ажахын болон Түлишын промышленностиин министерствэнүүд, «БурятАежколхозсовхозлес» нэгэдэл нарhанай ногоон шэлбүүhэнэй гурилые промышленнэ аргаар үйлэдбэрилжэ, тэрээгээр колхоз, совхозуудые hайнаар хангадаг болохо ёhотой. Тэрэнэй ашаар арбан хоёрдохи табан жэлэй hүүл болотор үүлтэртэ хонидые үсхэбэрилдэг ажахынууд, фермэнүүдые тиимэ тэжээлээр гүйсэд хангаха зорилго табигдана.

Үбhэ тэжээлые гансашье ехээр бэлэдхэдэг болохо бэшэ, тэрэнэй шанарые эрид hайжаруулха, тэжээлээ зүбөөр буйлуулха, шанаржуулха асуудал ехэхэн удха шанартай. Манай эндэхи эрхэ байдалда нэгэ газарта томодхогдоhон тэжээлэй цехүүдтэ хуурай болон шэнгэн тэжээлые hайнаар буйлуулаад, тэндэhээ холо, ойрын отара, бригадануудта зөөхэдэ эгээл ашагтай hайн гэжэ дүй дүршэл харуулна.

Хонидойнгоо эдихэ үбhэ болон бусад бүдүүн тэжээлые өөhэдынгөө хүсөөр бэлэдхэдэг бригадануудай үүсхэлые али болохоор дэмжэхэ хэрэгтэй. Республикын суута хонишон Социалис Ажалай Герой Д.-Н. Б. Сундуевай бригада даажа абаhан сабшалангаа өөhэдөө уhалжа, үтэгжүүлжэ, жэл бүхэндэ 2000—3000 центнер хүрэтэр эрхим шанартай үбhэ абадаг. Тэрэнь ямаршье жэлдэ үбэлжэлгын үедэ хүсэд хүрөөд, үлэдэг байха юм. Тиимэhээ тус бригадын жэлhээ жэлдэ хонидhоо нооhо ехээр хайшалжа, хурьгадые олоор абажа, тэдэнээ гарза хоролтогүйгөөр ондо оруулдаг, үндэр дүнгүүдые түйлэдагынь гайхалгүй. Нёдондо тэдэнэр зуун эхэ хонин бүриhөө 150 хурьга абажа, тэдэнээ тус бүриень 22,4 килограмм шэгнүүртэйгээр эхэнүүдhээнь hалгаагаад, хонин бүхэнhөө 7 үлүүтэй килограмм нооhо хайшалаа hэн.

hүрэгөө үбhэ тэжээлээр найдамтай hайнаар хангажа шадаhанай ашаар лэ манай түрүү хонишод Г. Л. Рабдаев, Г. М. Бимбаев, А. М. Акулов болон бусад хододоо эрхим үрэ дүнгүүдые түйлэна ха юм.

Иимэ жэшээнүүд үсөөн бэшэ. Гэбэшье энэ тон шухала хэрэг үшөөл үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэнэгүй. Илангаяа Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй, Хяагтын, Загарайн, Яруунын районуудта энэ дүй дүршэл тон удаанаар дэлгэрүүлэгдэнэ.

Тэжээлэй ургамалнуудые тариха отаранууд шадархи газарые, hайжаруулагдаhан олон жэлэй бэлшээриие, тэрэшэлэн сабшалангай зарим хубиие (нютагуудай эрхэ байдалые хараада абан) хонишодой бригадануудта даалгаха, тэдэндэ хэрэгтэй техникэ, зэр зэмсэг, бусад хэрэгсэлнүүдые үгэхэ, бүхыдөө хэды шэнээн үбhэ тэжээл бэлэдхэхэб гэжэ тодорхой даабари табижа, ажалайнь гол болон урмашуулгын түлөөhэнэй гуримые тодорхойлхо шухала. Энэ хэрэгые республикын Агропром, арадай депутадуудай районуудай Соведэй гүйсэдкомууд даажа абаха ёhотой.

СААШАДАНЬ республикын хонин ажалые улам эршэмтэйгээр хүгжөөхын тула эхэ хонидhоо түл олоор абаха хэрэгые эрид hайжаруулха шухала. Энэмнай мүнөөдэрэй эгээл «хүндүүлхэй» асуудалнуудай нэгэн болоно. hүүлэй жэлнүүдтэ манай ажахынуудта хурьгад тон үсөөн абтана. Жэшээнь, Хэжэнгын, Загарайн районуудай ажахынуудта (1981—1985 онуудта) зуун эхэ хонин бүриhөө ойролоол 62—64 хурьган түлжүүлэгдээ. Яруунын болон бусад зарим районуудай хэдэн ажахынуудта бүхы эхэ хонидойнь хахадhаа ехэнхинь түл үгэнэгүй. Олохон колхоз, совхозуудта хурьгадынь тон жэжэ, тэдэниие эхэнүүдhээнь hалгааха үедэ тус бүридөө ойролоол 14—15 килограмм шэгнүүртэ хүргэгдэhэн байдаг.

Мүнөө бүхы hүрэг соо эхэ хонидой тоогой ойролоол 46—47 процент болоод байhые таарамжатай гэхын яашье аргагүй. Тэрэ мүртөө тэдэнэй ойролоол 30—33 процентнь нэгэдэхи классай, миил 2—3 процентнь элитэ классай байна. Эхэ хонидые отаранууд болгожо бүридхэхэ, тэдэниие искусственна аргаар үрэжүүлхэ, үсхэбэридэ табигдаха хусануудые шэлэжэ бэлдэхэ бүхы нарин заабари хаа хаанагүй hайнаар сахигдана гэхын аргагүй.

Хонид, илангаяа хурьгад олоороо гарзалуулагдажа, энэ hалбарида тон ехэ хохидол ушаруулагдана. Загарайн, Яруунын, Сэлэнгын районуудай ажахынуудта hүүлэй жэлнүүдтэ бүхыдөө абтаhан хурьгадайнь аяар гурбанай нэгэ хуби гарзалуулагдаhан байна. Энэнь гансахан тэжээлэй дутамагhаа болоо бэшэ. Имагтал харууhанай муугаар эмхидхэгдэhэнhээ, тэдэниие эдеэлүүлхэ, харууhалха юрын лэ заабаринуудай бүдүүлигээр хазагайруулагдаhанhаа, зарим ушарта энээндэ даншье харюусалгагүйгөөр хандаhанhаа болоно. Иимэ байдалые эрид хубилгаха шухала. Хонидhоо түл абаха, тоо толгойень олошоруулха хүдэлмэриие эрид hайжаруулха талаар эмхидхэлэй, экономическа болон бусад шухала хэмжээнүүдые ойрын сагта тодорхойлжо бэелүүлхэ болонобди.

Энээндэ хабаатай хоёр гол шухала асуудалда онсо анхарал хандуулха хэрэгтэй. **Нэгэдэхеэр,** hүрэг соохи эхэ хонидой тоое зүбөөр тэнсүүлэн олошоруулха. **Хоёрдохёор,** хурьгадые гарза хоролтогүйгөөр, hайнаар, түргэнөөр томо болгохо тодорхой шэглэлтэй хүдэлмэри эмхидхэхэ шухала.

Манай эндэхи эрхэ байдалда хонин hүрэгэй тоо толгойе түргэнөөр олошоруулхын тула, нэн түрүүн эхэ хонидые таараха соонь олоор бариха, тэдэниие hэлгэхэ эмэ түлгэнүүдые hайнаар түлжүүлхэ ёhотой болонобди. Манай эндэ hүрэг соо эхэ хонидой тоое 60—65 процентhээ үсөөн бэшэ байлгабал, таатай гэжэ эрдэмтэд тоолодог. Харин манайда тэдэнэймнай тоо 46—47 процентhээ дээшэ гаранагүй гэжэ дээрэ тэмдэглээ hэмди. Энэ жэлдэ муудаhан, хүгшэрhэн эхэ хонидой олоор голодоhондо гаргагдаха байhаниие хараада абабал, тэдэнэймнай тоо бүришье үсөорхэ түйлдаа хүрэбэ. Юуб гэхэдэ, тэдэнэй орондо үсхэбэридэ табигдаха түлгэ, зуhагууд үшөөл үсөөдэнэ бшуу.

Иимэ байдалай тохёолдоод байхада, эхэ хонидые хүсэд хүрэхөөр бүридхэхын тула байгша ондо 95—100 мянган толгой нёдондоной эмэ түлгэнүүдые үрэжүүлхэ хэрэгтэй болоно. Ондоо арга үгы. Юуб гэхэдэ, 6—7 дахин хурьгалуулагдаhан хүгшэн эхэ хонидые үлөөгөөд, тэдэмнай олон түл үгэхэ гэжэ найдахань бэрхэтэй. Хонин hүрэг үсхэбэрилдэг колхоз, совхозуудта байгша оной апрель соо нёдондоной бүхы түлгэнүүдые hайнаар шалган хаража, тэдээн соохоо бэеэр томо, түл үгэжэ шадахаар хонидыень илгаад, hайн харууhа, тэжээлдэ табиха тэдээндэ эдинсэтэй hайн бэлшээри таhалжа үгэхэ, саг соонь hайн шанартайгаар үрэжүүлхэ хэрэгтэй. Тэрээнгүйгөөр бидэ эхэ хонидойнгоо тоо толгойе олошоруулжа, саашадаа үсхэбэридэ табигдаха эмэ хурьгадые хүсэд хүрэхөөр абажа шадахагүйбди. Мүн хониной мяха, нооhо үйлэдбэрилхэ түсэбэй дүүргэлтэшье бэрхэтэй болохо. Хонидые үсхэбэрилдэг олохон ажахынуудта hүүлэй үедэ зуhагуудые хурьгалуулжа эхэ хонид болгодог ушар баримтын ажахын болон экономическа талаараа хэр зүб, ямар ашаг үрэтэй байhыень анхаралтай hайнаар хаража үзэхөөр болоо гэжэ hанагдана. Энээниие саашадань үргэлжэлүүлжэ байбал, хонин ажалые гээгдэнги аргаар эрхилхэ замда орожо, эмэ түлгэнүүдые нэгэ жэлдэ үлүү байлгаад, тэдэнhээ түл абангүй, ашаг шэмыень үүлтэрыеньшье дээшэлүүлэнгүй байха гээшэмнай эсэстээ ехэхэн гаргаштай, гарзатай зам болохо бшуу.

Хаана, ямар ажахыда зуhагуудые түрүүлхэб, хаанань түлгэнүүдые үрэжүүлбэл зохистойб гэжэ республикын Агропромышленна комитет эрдэмтэдтэй хамта наринаар тодорхойлхо зэргэтэй. Гэбэшье мүнөө олонхи колхоз, совхозуудта бии байhан зуhагуудай тоо голодоhондо гаргагдаhан эхэ хонидой тоодо үшөөл хүрэнэгүй. Ашаг шэмынгээ, үүлтэрэйнгээ шанарааршье hүрэгые hайжаруулжа шадахагүй байна. Тиимэhээ эмэ түлгэнүүдые hайнаар түлжүүлжэ, тус бүриень 35—40 килограммhаа доошо бэшэ шэгнүүртэйгээр үрэжүүлээд, үсхэбэридэ табидаг болохо шухала. Тиигэхын тула эхэhээ гараhан түрүүшын үдэрhөөнь хойшо эмэ хурьгадые нарин нягтаар түлжүүлжэ, тэдэниие зундаа амяарнь илгаад, hайжаруулагдаhан, уhалагдадаг бэлшээридэ адуулха, мүн саашадань тэдэниие хүсэд рационоор эдеэлүүлхэ хэрэгые үндэhөөрнь hайжаруулха болонобди.

ХУРЬГАДЫЕ түлжүүлгэ тухай хэдэн үгэ хэлэлтэй. Нарай түлнүүдые гарзагүйгөөр, түргэнөөр томо болгохо талаар манайда үшөөл элдэб дутагдалнууд, хазагайруулганууд үзэгдэhөөр. Тэрээнhээ боложо, эхэнүүдhээ hалгаагдаха болотороо хурьгадай гарзалхань үшөөл олон байhаар. Хэнэйшье мэдэhээр, нарай хурьгадта эхэ хонидтошье онсо нарин харууhан хэрэгтэй ха юм даа. Тэдэниие хуурай, дулаахан байрада байлгаха, шэмэтэй hайн тэжээл эдюулхэ шухала. Үнэндөө, энэ заабари хүсэд сахигданагүй. Хурьгад бултадаа эхынгээ hүндэ садана бээ гэжэ найдаад байдаг ушар бии. Харин түрэhэн хонидой олонхинь хүсэ шадал багатай байhанhаа, муу шанартай тэжээл эдиhэнhээ, ёhоор адуулагдаагүй байhанhаа боложо, hү багатай байдаг ха юм. Үшөө нэгэ дутагдал юуб гэхэдэ, олонхи газарта хонидой хуушан, шэнэшье хашаанууд соо доронь нойтон, досоонь шэбхын эхүүн үнэртэй байдаг. Нимгэн, хүйтэн дэбдихэртэй байрада байжа, хонид ехээр муудадаг. Иимэ эрхэ байдалда хурьгадые hайнаар, гарза хоролтогүйгөөр абахань бэрхэтэй. Тэдэнь хүйтэ абажа, үбдэнэ, хоолой, хотонь муудана, бүхы бэень үлбэртэнэ. Тиигээд хурьгад хожомдуулагдажа эхэнүүдhээ hалгаагдадаг. Зунай халуунда, бороо хурада hарабша сарайгүй байрада байжа, халсагай муу бэлшээридэ, ямаршье нэмэлтэ тэжээл эдингүй ябажа, тэдэнь, бүришье ооданэгүй ха юм. Иимэ «технологи» хэрэглэhэнэй хойшолон мэдээжэ ааб даа. Намар болоходо олонхи ажахынуудта хэдэн арбаад мянган хурьгадынь гарзалжа, үлөөшэдынь тус тустаа ойролоол 20—25 килограмм шэгнүүртэй болодог бшуу.

Иимэ тулюур түйган байдалтай эбсэжэ байха болоо hаа, энэ hалбариин хүгжэлтэдэ ехэхэн тойбо татагдаха болоно. Энээниие дары гуримшуулха, дутагдалнуудые үндэhөөрнь усадхаха хэрэгтэй. Эрдэм ухаанай түйлалтанууд республикын түрүү хонишодой, зарим ажахынуудай дүй дүршэл энээндэ зүб харгы замые заажа үгэнэ.

Жэшээлхэдэ, хонидой хашаанууд соо газарhаа өөдэ 70—80 сантиметртэ үргэгдэhэн, забhартай шалатай таhалгануудые түхеэрээд, тэндэнь үбhэ тэжээл, уhа хэжэ үгэхэ хобто, хобоонуудые табяад, дороhоонь дулаасуулха калориферүүд болон бусад түхеэрэлгэнүүдые тодхожо, тэдээн соо үбэлэй хүйтэндэ хурьгадые абаха гээшэ hайшаалтай онол арга болоно. Тиимэ байра соо хуурай, дулаахан, агаарыньшье сэбэр байдаг. Тэндэ абтаhан хурьгадай үбшэлхэ, гарзалхань hуралгүй үсөөржэ, урда жэлнүүдэйхидэ орходоо, 2—3 дахин олон хурьгад түлжүүлэгдэнэ.

Нарай хурьгадай байра соохи халуун, хүйтэн агаарые зүбөөр тааруулан хэрэглэхэ тусхай аргые Буряадай хүдөө ажахын институдай доцент В. А. Турушев дурадхаhан байна. Хэрэг дээрэ бодотоор шалгагдажа, hайн талаяа харуулhан энэ аргые баhал хаа хаанагүй хэрэглэхэ, хонидой байрануудые бариха проект табихадаа, тэдэниие бодхооходоо, тиимэ технологи хэрэглэхээр хараалха шухала.

Эхэнүүдhээ hалгаагдаhан хурьгадые тэжээлэй тусхай талмайнууд дээрэ байлгажа түлжүүлхэ талаар Хакасиин хонишодой хэрэглэдэг дүй дүршэл баhал hонирхолтой байна. Энээн тухай Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлгын институдай лабораториие даагша И. И. Соколовой бэшэhэн статья «Правда Бурятии» газетэдэ толилогдоо hэн. Энэ дүй дүршэлые манай республикын ажахынуудташье, түрүүшын ээлжээндэ үүлтэртэ хонидые, эмэ түлгэнүүдые үсхэбэрилдэг бригада, фермэнүүдтэ үргэнөөр хэрэглэжэ болоно.

Хонидой түлые hайнаар түлжүүлхэ тушаа, мүн хонин ажалые эршэмтэйгээр хүгжөөхэ талаар манай республикада болон бусадшье хизаар, областьнуудта хэрэглэгдэдэг бүхы шэнэ, түрүү онол арганууд ажахынуудта үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэхэ ёhотой.

Гэхэтэй хамта эхэ хонидые hайнаар харууhалха, тэдэниие зүбөөр шэлэжэ, илгажа, саг соонь шанартайгаар үрэжүүлхэ хэрэг хонин hүрэгэй тоо толгойе олошоруулгада ехэхэн удха шанартай гэжэ мартажа болохогүй.

Зун-намарай сагта эхэ хонидые шадаал hаа hайнаар таргалуулха, хүсэ шадал абхуулха гээшэ тон шухала гэжэ дүршэлтэй хонишод тоолодог. Тиимэл хонидhоо томо, тобир, элүүр энхэ хурьгад абтадаг, эхирнүүдшье олон байдаг. Энэмнай бултанда мэдээжэ. Теэд тэрэ юрын лэ заабариин хаа хаанагүй адли hайнаар сахигдадаггүйнь харамтай. Эхэ хонидые эгээл хаhа соонь, заахашье удаарууланrүй үрэжүүлхэ гээшэ тон шухала. Энэ хүдэлмэриие олонхи хонишод ооhэдынгоо хүсөөр үнгэргэжэ, үндэр үрэ дүнгүүдые түйлэдаг. Энэ дүй дүршэлыень али болохоор дэмжэхэ хэрэгтэй. Хонишон бүхэн үрэжүүлгын бүхы онол аргые эрхимээр шудалhан байха ёhотой. Тиигэжэ шадаа hаамнай, техник-үрэжүүлэгшэдые олоор бэлдэжэ, энээндэ ехэ гаргаша хэхэ, олон хүниие ондоо ажалhаа hамшааха ушар усадхагдаха hэн.

ХОНИН ажалые эршэмтэйгээр хүгжөөлгэ селекционно-үүлтэр hайжаруулгын хэрэгэй ямараар табигдаhанhаа гол түлэб дулдыдадаг байна. Манай республика дотор энэ хүдэлмэри хангалтагүйгөөр ябуулагдана гэжэ РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Президиум дээрэ дурсагдаhан тогтоол соогоо тэмдэглээ hэн. Хонидой үүлтэр hайжаруулха хүдэлмэри тоншье хангалтагүйгөөр нэбтэрүүлэн бэелүүлэгдэжэ байна. Үүлтэртэ ажахынуудта, үүлтэртэ фермэнүүдтэ худалдахын, хүгшэрhэн малые hэлгэхын тула hайн үүлтэрэй залуу мал үсхэбэрилхэ хэрэгтэ анхарал үшөөл hулаар хандуулагдана. Хони үсхэбэрилгые хүгжөөлгын үндэhэн шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ, энэ ажал хэрэгые эршэдхэлгэдэ хүдөө ажахын научна эмхи зургаанууд мүртэй нүлөө үзүүлнэгүй, мүнөө үеын эрилтэнүүдтэ харюусаhан эрдэм ухаанай дурадхалнуудые зохёожо, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ хэрэгые hулаар ябуулна гэжэ мүн лэ заагдаhан байгаа.

Малай үүлтэр hайжаруулгын гүрэнэй нэгэдэл, республикын эрдэмтэд, үүлтэртэ малай ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд эдэ бүгэдэнhөө зохихо тобшололнуудые хэхэ ёhотой. Тэдэнэй ажал дээрэ, үйлэдбэридэ үргэнөөр хэрэглэгдэхын тула научна нээлтэнүүдэй, дурадхалнуудай ашаг үрые дээшэлүүлхэ шухала.

Хонидой нооhо ехээр абахын, шэгнүүрынь нэмээхын, тэдэниие нютагай эрхэ байдалда тэсэмгэй болгохын, нооhоной шанарые дээшэлүүлхын тула селекционно-үүлтэр hайжаруулгын хүдэлмэридэ гол хүсэлэл оролдолгонууд элсүүлэгдэхэ зэргэтэй. Энэ талаар республикын малай үүлтэр hайжаруулгын нэгэдэлдэ, үүлтэртэ малай ажахынуудта, фермэнүүдтэ гол үүргэ даалгагдаха ёhотой. Түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ тэдэнэй хүдэлмэриие нилээд hайжаруулха, материально-техническэ баазыень бэхижүүлхэ, хони үсхэбэрилгын үүлтэртэ хоёр ажахы, малай үүлтэр hайжаруулгын 4-hөө үсөөн бэшэ фермэ нэмэжэ байгуулха, мүн үүлтэр hайжаруулгын бүхы ажахынуудые, фермэнүүдые үнэхөөрөөшье жэшээтэ hайн болгохые түйлэхэ, 1990 оной hүүл болотор жэлдээ 7 мянган толгой hайн үүлтэрэй хурьган хуса, 11 мянган толгой эмэ түлгэ үсхэбэрилжэ, гүрэндэ худалдаха ёhотойбди.

Хусануудай уг үүлтэрэй шанарые шалгаха хүдэлмэри hулаар табигданхай. Энээнтэй яашье эбсэжэ болохогүй. Жэл бүри 220-hоо үсөөн бэшэ хусые уг үүлтэрэйнь шанараар шалгахые хараалhан даабаринуудые дүүргэхын тула малай үүлтэр hайжаруулгын гүрэнэй нэгэдэл бүхы шухала хэмжээнүүдые абаха зэргэтэй.

Эсэгэ ороной болон хариин гүрэнүүдэй эрхим hайн үүлтэрэй хусануудые манай республикада жэл бүри эльгээхыень, мүн шэнгэн азот таhалжа үгөөд, тэрэниие hайнаар хадагалха түхеэрэлгээр хангахыень Россин Федерациин правительство РСФСР-эй Госагропромдо даалгаба. Энэнь эрхим hайн үүлтэрэй хусын хүргэгдэhэн үрэhөөр эхэ хонидые үрэжүүлхэ хэрэгые hайжаруулха арга олгохо байна.

Фермэ болон отара бүхэндэ хонин hүрэгые hайнаар хооллуулха, харууhалха, хонидые али бүхы үбшэнhөө уридшалан hэргылхэ, аргалха талаар ветеринарно-санитарна бүхы хэмжээ ябуулгануудые хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлхэ уялгатай зооветеринарна албанай хүдэлмэрилэгшэдтэ бүри ехэ эрилтэнүүд табигдана. Бүхы ажахынуудта эмнэлгэ-hэргылэмжын саг үргэлжэ хүдэлдэг пунктнууд эмхидхэгдэхэ, мяхыень болбосоруулха, хонидой арhа саг зуура хадагалха байранууд, мал үүсэлэлгын талмайнууд байгуулагдаха ёhотой. Энэ түсэбтэ табан жэлдэ хонидые угааха 43-hаа үсөөн бэшэ түхеэрэлгэ нэмэжэ бариха хэрэгтэй.

ХОНИ малые шахан таргалуулха, нооhоной шанарые hайжаруулха, арhыень элдэхэ бүхы хүдэлмэриие эрид hайжаруулга хадаа хойшолуулашагүй шухала зорилгонуудай нэгэниинь болоно. Энэ талаар манайда хөөрэлдөөнүүд олоор үнгэргэгдэдэг, шиидхэбэринүүдшье абтадаг, зүгөөр мүнөөдөө олохон колхоз, совхозуудта hайн үрэ дүнгүүд үшөөл түйлагдаагүй байhаар. Бага шэгнүүртэй, туранхай хонид урдынхидал мэтэ олоор тушаагдана, нооhонойнь ба арhанайнь шанар үшөөл хангалтагүй байна. Хурамхаанай, Загарайн, Яруунын, Хэжэнгын, Сэлэнгын болон бусад зарим районуудай ажахынуудай гүрэндэ тушааhан хонидой 60—70 процентнь яндан туранхай байха юм. Нооhые элдэб зүйлнүүдээр бузарлан муухай болголгые зайсуулан сараха эгээлэй юрын гуримууд сахигданагүй, хонидой нооhо хайшалха, илгаха ба хадагалха технологи бүдүүлигээр хазагайруулагдажа, энээнhээ уламжалан, ажахынууд ехэ гарза хохидолдо ороно. Зарим колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, хонин ажалайшье хүдэлмэрилэгшэд иимэрхүү үзэгдэлнүүдтэй эбсэшоод байнхай. Хэрбээ нүлөө ехэтэй хэмжээнүүдые абаагүй, эрилтэ болон харюусалгаяа дээшэлүүлээгүй, материальна урмашуулгануудые тогтоогоогүй hаа, ажал хэрэгээ hайжаруулжа шадахагүй байнабди.

Илангаяа энэ ушар хурьга, түлгэнүүдые шахан таргалуулха хэрэгые эмхидхэлгэдэ хабаатай. Республикымнай ажахынууд 200—300 мянган толгой хурьгадые шахан таргалуулаад, гүрэндэ худалдажа, энээнэй ашаар 6—8 мянган тонно залуу хониной мяха абаха аргатай юм. Мүнөө хэдэн арбаад мянган толгой залуу мал шахан таргалуулагдана, харин тиихэдэ Яруунын, Хэжэнгын, Баргажанай, Хурамхаанай, Захааминай, Бэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй районуудай зарим ажахынуудта малай тэжээл дуталдана, үсөөн хурьга абаабди гэhэн шалтаг барижа, шахан таргалуулгын хэрэгые огто эрхилнэгүй бшуу.

Саашадаа иимэ байдалтай эбсэжэ яашье болохогүй. Хони үсхэбэрилдэг бүхы ажахынууд, районууд хонидые шахан таргалуулха талаар энэ жэлэй, мүн түсэбтэ табан жэлэй саашанхи жэлнүүдэй даабаринуудые заабол дүүргэхэ ёhотой. Тусхайлбал, Хориин, Ивалгын, Сэлэнгын районуудай зарим ажахынууд энэ хүдэлмэриие hайнаар эмхидхэлгын баян дүй дүршэлтэй юм. Энээниие үргэнөөр хэрэглэхэ шухала. 1986—1990 онуудта 144 мянган хонин hүрэгые шахан таргалуулха нэмэлтэ талмайнууд баригдаха ёhотой. Энэнь мяхан болгогдожо тушаагдахаар хараалагдаhан бүхы хурьга, түлгэнүүдые шахан таргалуулгада табиха байна. Иимэ талмайнуудhаа гадна эрхим hайн шанартай, хэршэгдэhэн тэжээлтэй байха, мэргэжэлтэд тухай анхаралаа хандуулха шухала. 200 мянганhаа үсөөн бэшэ толгой хурьгадые шахан таргалуулжа, гүрэндэ тушааха гээшэ мүнөө жэлэймнай гол зорилго болоно. Манайда энэ зорилгые шиидхэхэ бүхы арга боломжонууд бии.

Хонишодой, тусхайлбал, хурьгад болон түлгэнүүдэй отарануудта ажалладаг хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай түлөөhые шэнээр хаража үзэхөөр саг ерээ гэжэ тэмдэглэлтэй. Мүнөө бүхы шахуу ажахынуудта хонидой шэгнүүрээ нэмэhые, гарза хоролтые, hайн шанартай нооhо хайшалалгые хараада абангүй, имагтал тэдэнэр толгой бүхэнэй түлөө салин хүлhэ абадаг байна. Эгээл тиимэhээ тэдэнэй шэгнүүрээ нэмээлгэ, хэды шэнээн нооhо хайшалалга, тэрэнэй шанар тухай анхаралаа хандуулангүй, имагтал олон толгой хурьгадые абахые оролдодог байна бшуу.

Эгээл тиимэhээ хонин ажалай бусад шатануудта, тэрэ тоодо нооhоной шанарай, тэрэнэй классностиин, эрхим стандартнуудта зохилдон тааралдадаг байхын түлөө ажалай түлбэриие шэнээр хаража үзэхэ хэрэгтэй. Тэдэниие материальна талаарнь урмашуулгые hайжаруулха зорилготойгоор хурьгад болон түлгэнүүдые үсхэбэрилдэг хонишодой ажалай түлбэриин дүрбэдэхи разрядые табадахи разряд болгожо дээшэлүүлхэ тухай профсоюзай органуудтай хамта Госагропромой органууд шухала хэмжээнүүдые абаха зэргэтэй. Хонишодой өөhэдөө үбhэ тэжээлээ бэлэдхэдэг, малайнгаа байрые заhабарилдаг, эхэ хонидые үрэжүүлдэг, 600-hаа үсөөн бэшэ толгой хонидтой отарануудта гурбан хонишодhоо бүридэhэн бригадануудые эмхидхэн байгуулбал, таарамжатай байна.

Ажахы бүхэндэ хонидой нооhо хайшалха талаар хараалагдаhан ёhо гуримуудые хэлбэришэгүйгөөр сахиха, нооhоной шанарые тодорхойлхо лабораторинуудай хүдэлмэриие hайжаруулха шухала.

Энэ хүдэлмэриие hайнаар эмхидхэхын тула бэлэдхэлэй эмхинүүд, болбосоруулгын предприятинууд, нэн түрүүн нарин сэмбын комбинат ехэ үүсхэл эдэбхи гаргаха ёhотой.

Хонидой нооhо хайшалалгын болзор хадаа тон шухала удха шанартай асуудал болоно. Богонихон зунай сагтай, эртэ ольбо унадаг нютагуудта хонидой, илангаяа энэ жэлдэ түрэhэн хурьгадай нооhо хайшалалгын болзорые унжагайруулжа болохогүй гэжэ шэнжэлгэнүүд харуулаа. Зунай аяма халуун сагта нооhоёо хайшалуулаагүй байhан хонидто ехэл хүндэ хүшэр байжа, мүртэйгөөр эдеэлэнгүй, шэгнүүрээ гээдэг байhаниинь хэндэшье мэдээжэ. Манай республикын оршон байдалда хурьгадай нооhо орой хайшалжа захалхадамнай, бороо хура орожо, олохон ушарта хүйтэржэ захалдаг юм. Эгээл тиимэhээ нооhогүй нюсэгэн хурьгад хүйтэ абажа үбдэдэг, хүшэ тамир багатай байhан дээрэhээ гарзалдаг. Эдэ бүхы ушар баримтануудые хараада абангүй байжа болохогүй.

ХОНИДОЙ арhа элдэхэ, хадагалха, ашаглаха [...] хидхэлгэдэ үшөөл ехэ дутуу дунданууд ушар[...] совхозуудhаа абтаhан хониной арhанай ехэнхи [...] доол дүрбэдэхи классай шанартай байhан дээр[...] 22 хүрэтэр процентээр сэгнэгдэдэг.

РАПО, районно болон сельскэ Соведүүдэй гүйсэ[...] митедүүд, бэлэдхэлэй зургаанууд энэ үнэтэ шухаг [...] шанарые дээшэлүүлхэ, тэрэниие элдэлгые, хадагал[...] жаруулха талаар нэмэлтэ хэмжээнүүдые абаха ёh[...]

hүүлэй жэлнүүдтэ олохон колхоз, совхозуудта хо[...] рануудые барилга ехэ гээгдэлдэ оронхой, олохон[...] дынь муудашанхай. Хайшалалгын пунктнууд, тэжэ[...] ха түхеэрэлгэнүүд, бусад объектнүүд мүн лэ дута[...]

Тохёолдоhон байдал шэнэ байрануудые барил[...] хэхэ, хуушарhан объектнүүдые hэльбэн заhабари[...] табина. Түсэбтэ табан жэлдэ РСФСР-эй Министр[...] ведэй табиhан даабаринуудтай зохилдуулан, 264 м[...] гой хонидой байрануудые бариха хэрэгтэй. Гэбэшь[...] хы эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые гүйсэд хангажа шада[...] на. Тиимэhээ энэ даабаряа имагтал дүүргэхын б[...] үлүүлэн дүүргэхын түлөө бүхы хэмжээнүүдые аба[...]

Гансал подрядай эмхинүүдэй хүсөөр иимэ прогр[...] лүүлжэ шадахагүй байнабди. Энээнэй тула колх[...] зуудта барилгын бригадануудые байгуулжа, мал[...] нуудые hэльбэхэ, капитальнаар заhабарилха хэрэ[...] тээ абаhан предприятинууд, эмхинүүд, студен[...] hургуулиин барилгын отрядууд ехэ туhа хүргэжэ ш[...]

Хонидой байрануудые барихадаа, эгээл гаргаш[...] жэшээтэ hайн проектнүүдые, хонин hүрэгые харуу[...] рүү технологи нэбтэрүүлхэ арга олгоhон хүнгэдхэгд[...] рэлгэнүүдые үргэнөөр хэрэглэхэ шухала.

Хонишодто зорюулагдаhан байрын гэрнүүдтэй, ажаhуудалай байшангуудтай, эмнэлгэ-hэргылэмж[...] нуудтай, үйлэдбэриин бусад объектнүүдтэй 2—3 [...] бүридүүлэгдэнхэй томодхогдоhон комплексно-о[...] лагдамал хонидой фермэнүүдые байгуулга хадаа [...] мэриин гол шэглэл болохо ёhотой. Энэнь хонин [...] хүдэлдэг хүнүүдэй hуудал байдалые, амаралтые [...] ха, гэр hуудалай ба худалдаа наймаанай талаар h[...] гаха, мэргэжэлтэдые, илангаяа залуушуулые түбхи[...] тагжуулха зооветеринарна болон малай үүлтэр h[...] гын хүдэлмэриие эмхидхэхэ арга олгохо байна.

Республикын Госплантай, научна эмхи зургаану[...] ектнэ эмхинүүдтэй, районно Соведүүдэй гүйсэд[...] дүүдтэй, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй хамта Аг[...] ленна комитет 1986—1990 онуудта томодхогдоhон [...] но-оньhожоруулагдамал хониной фермэнүүдые ба[...] до, үндэhэ баримтатай программа хараалжа, тэр[...] лүүhхэ талаар шухала хэмжээнүүдые абаха ёhотой.

Хүн зоной хамhабариин ажахынуудта хони үс[...] саашадань хүгжөөлгэдэ али болохоор туhалха, саб[...] лон бэлшээри таhалжа үгэхэ, үбэлэй үедэ тэжээлэ[...] дань, хони малаа адуулхадань туhалха, ветеринар[...] талаар хангаха шухала. Сельскэ болон поселково[...] эд хэрэглэгшэдэй кооперациин зургаанууд, колх[...] зуудай хүтэлбэрилэгшэд, профсоюзай эмхинүүд эд[...] дэ анхаралаа ехээр хандуулха зэргэтэй.

АЛИ БҮХЫ ажал хэрэгтэл адли, хонин ажалые [...] дэшье хүнүүд, кадрнууд шиидхэхы үүргэ дүүр[...] шэ. Мүнөө үедэ энэ hалбарида 6600 гаран хүн ([...] тортэ) хүдэлнэ. Тэдэнэй гурбанай нэгэ хубинь арб[...] лэй хугасаа соо хонин ажалда хүдэлжэ байнхай. [...] шоной бүлын бригада байгуулагданхай. Республик[...] хонишодой мэргэжэлтэдые hурган бэлдэхэ, тэдэн[...] байдалые, ажал хэрэгые hайжаруулха талаар ехэ [...] дэнэ.

Гэбэшье бүхы асуудалнууд гүйсэд шиидхэгдээгү[...] Хонин hүрэгые үсхэбэрилгэдэ хүдэлхэеэ залуушу[...] нөөр ерэдэг байhаниинь hанааемнай ехэтэ зобо[...] ажахынуудта мүнөөшье кадрнууд дуталдана. Техни[...] гэжэлэй hургуулинуудта, мүн hуралсалай-курсын [...] дуудта тэдэниие hурган бэлдэлгые шангадхаха [...] сэбтэ табан жэлэй хугасаа соо хүдөөгэй техническ[...] лэй училищинуудта 500-hаа үсөөн бэшэ гол хониш[...] дэхэ, тэдэниие гансал хонишоной ажалай дадал ш[...] hургахаhаа гадна оньhон техникэ жолоодожо ш[...] гохо хэрэгтэй. Эрхим хүбүүд, басагадые шэлэжэ [...] ническэ мэргэжэлэй училищинуудта hурахыень [...] рэгтэ республикын комсомол ехэ туhа хүргэжэ ша[...]

Курсын хэмжээ ябуулгануудта, ниитын мэргэж[...] нуудые бэлдэхэ талаар республикын хүдөө ажах[...] лида техник-үрэжүүлэгшэдые, бусад мэргэжэлтэдые бэлдэхэ шухала. Байгша ондо коммунистнууд бол[...] молшуудай дундаhаа олон хүниие хонин ажалда [...] эльгээхэ, фермэнүүдтэ партийна ба партийно-к[...] бүлэгүүдые, мүн депутадуудай бүлэгүүдые, арадай[...] постнуудые байгуулха хэрэгтэй.

Хурьгадые түлжүүлэн томо болгожо, шахан [...] талаар hурагшадай үйлэдбэриин бригадануудые ба[...] даа hурагша залуушуулые ажалда дадал шада[...] хүмүүжүүлгын hайн гэршэ жэшээ болоно. Нёдондо[...] публика доторнай ажалай ба амаралтын лагерьну[...] hэ hуури дээрэ бүридүүлэгдэhэн 115 иимэ бригад[...] байгаа. Тэдэнэр 180 мянга гаран толгой хурьгадые [...] жа, тэдэнэй шэгнүүрые 1870 тонноор нэмээhэн [...] рагша залуушуулые ажалда дүршэл шадабаритай[...] жүүлгын, тэдэнэй мэргэжэлээ шэлэлгын, hургуули[...] мые бодото дээрэнь бэелүүлгын шухала түхэл шэн[...] иимэ ябуулгануудые али болохоор дэмжэхэ, үр[...] рэгтэй.

Бүхы ажахынуудта хонишодто байрын гэрнүүд[...] ухибүүдэй гол түлэб түхэреэн сүүдхэдээ байлга[...] раалагдаhан hургуулида ороодүй хүүгэдэй эмхи[...] дые, hургуулиин интернадуудые олоор бариха [...] нишодой бригадануудта 34 мянган дүрбэлжэн м[...] тай байрын гэрнүүдые, ажаhуудалай байшангууды[...] нэй hууритай hургуулида ороодүй хүүгэдэй эмхи[...] дые, 880 хүнэй hууритай hургуулиин интернадуу[...] талаар РСФСР-эй правительствын хараалhан даа[...] ришэгүйгөөр дүүргэгдэхэ ёhотой. Гэр байрын[...] байшангуудай проект табихадаа, барихадаа, электр[...] уhа халаадаг түхеэрэлгэнүүдые, электропешэн[...] хон табижа, хүн зоной hуудал байдалые үлэмжэ h[...] сон түхэлтэй болгохо шухала.

Энэ түсэбтэ табан жэлэй hүүл болотор хонин а[...] мэнүүдые электрижүүлгые түгэсхэхөөр, үрэмдэл[...] нануудай ашаар тэдэниие уhаар таhалгаряагүй х[...] нишодой буусын материально-техническэ баазые [...] хээр хараалагдана.

Республикын Худалдаа наймаанай министерство[...] союзай правлени, элүүрые хамгаалгын органууд, [...] зоной ажаhуудал хангалгын эмхи зургаанууд, нют[...] дүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд хонин ажалай хүд[...] шэдые хангалгын хэмжээе улам дээшэлүүлхэ ёhо[...] ликын Нютагай промышленностиин министерство, [...] дэлэй предприятинуудай нэгэндэ хонишодой зар[...] тусхай хубсаhа хунар оёлгые эмхидхэхэ тухай асу[...] доможолжо үзэхэ зэргэтэй.

Хони үсхэбэрилгэдэ ажалай эмхидхэлые нарижу[...] жаруулха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, үйлэдбэр[...] шануудые хороохо гээшэ гол зорилгонуудай нэг[...] болоно.

Хамтын подрядые нэбтэрүүлгэ, хонишодой бри[...] ажахын тоосооондо оруулалга хадаа энэ талаар [...] аша үрэ ехэтэй харгы зам болоно. Мүнөө үедэ [...] бригадануудай 80 гаран процентнь иимэ аргаар [...] Тэдэнэр бүхы хонин hүрэгэй тоо толгойн 86 проц[...] рууhалдаг юм. Гэхэтэй хамта энэ шухала хэрэгтэ [...] дэ хандаха ябадал үшөөл үзэгдэhөөр. Бүхы бригад[...] хын тоосооной даабаринуудые абанагүй, гаргаша[...] ридхэлдэ абалгын лимитно-чегэй түхэл маягые [...] Алмалта, арьбалалта хэлгые сахихын түлөө тэмсэ[...] хаха шухала. Социалис мүрысөөнэй үрэ дүнгүүдые[...] дэ тад ондоогоор хандаха хэрэгтэй.

Тэдэниие шиидхэлгэhээ нэн түрүүн республикын [...] лые саашадань хүгжөөлгын, тэрэниие эршэдхэ[...] гаргалгын асуудалнуудай зарим хуби тухайнь энд[...]

Энэ хүдэлмэри нэгэ жэлэй бэшэ юумэ ааб даа. [...] раалагдаhан юумэнэй ехэнхинь байгша ондо бэе[...] тус hалбариие хүгжөөлгэдэ эрид хубилалтын ш[...] ёhотой. Малай үбэлжэлгые эмхитэй hайнаар түгэс[...] рэсэеэ hайнаар абаха, гарза хоролтогүйгөөр то[...] тиигэжэ хонин hүрэгэйнгөө тоо толгойе олошо[...] гол шухала зорилго болоно. Энээнэй түлөө мүн[...] hайн эрхэ байдал, арга боломжонууд бии.

Хүдөө ажахые, тэрэ тоодо республикын хонин [...] шэмтэйгээр хүгжөөлгын асуудалнуудаар научно-[...] конференци hаяын сагта үнгэргэхөөр КПСС-эй об[...] дай АССР-эй Министрнүүдэй Совет хараална.

Эгээл үнэн зүб шиидхэбэринүүдые хараалха[...] XXVII съездын табиhан зорилгонуудай үндэhөөр [...] hалбариин хүгжөөлгые хурдадхалгада туhалха эд[...] далнуудаар газетын хуудаhануудай дээрэ hанамж[...] баалдахыень хонин ажалай хүдэлмэрилэгшэдтэ, м[...] тэ, эрдэмтэдтэ, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ хү[...]

[БУ]РЯАДАЙ АССР-эй [ВЕР]ХОВНО СОВЕДТЭ

[illegible] лэдбэрилхэ 10 участок бии болгогдонхой.

Комиссиин заседани дээрэ дурасхаалта бэлэгүүдэй фабрикын директор Н. Ж. Шагдаров, «Тулана» гэжэ нэгэдэлэй генеральна директор Л. А. Богуславская, Кировэй нэрэмжэтэ заводой директор А. В. Иванов, һэеы гутал дарадаг фабрикын директор Д. И. Лобачев гэгшэд ямар байдалда ажалладаг тухайгаа комиссиин гэшүүдтэ хөөрэжэ үгөө. Министерствын предприятинууд түлишын-энергетическэ нөөсэнүүдые алмаха, нютагай түүхэй эдһээ эд бараа үйлэдбэрилэн гаргаха талаар бүхы арга боломжонуудые гүйсэдөөр хэрэглэгдэнэгүй гэһэн тобшолол комисси хэбэ.

Кировэй нэрэмжэтэ завод, Улаан-Үдын һэеы гутал дарадаг фабрика үйлэдбэриин үлэгдэлнүүдые хэрэглэхэ түсэбөө дүүргээгүй.

Комиссиин заседани дээрэ үгэ хэлэһэн депутадууд В. А. Попов, Л. Д. Шопхоев, комиссиин түрүүлэгшэ Ю. П. Кравцов гэгшэд нютагай промышленностиин предприятинуудай ехэ арга боломжонууд тухай хэлэбэ.

Саг үргэлжын комисси зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалаар шиидхэбэри баталан абаа.

* * *

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Хуули дурадхаха талаар саг үргэлжын комисси социалис зөөри бүрин бүтэн байлгаха, гүрэнэй журам сахиха талаар «Бурмолпром» нэгэдэлэй ябуулдаг хүдэлмэри тухай асуудал зүбшэн хэлсэбэ. «Бурмолпром» нэгэдэлэй генеральна директор К. М. Шурыгин тус асуудалаар тоособо. Верховно Соведэй депутадууд нэгэдэлэй олон предприятинуудта ябажа, дутуу дутуу дуиданууды элирүүлһэн, дурадхалнуудые оруулһан байна.

Комиссиин заседани дээрэ республикын юстициин министр А. Ф. Покацкий, республикын арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшын орлогшо А. Х. Насыров, республикын прокурор Б. Ц. Цыденжапов, депутадууд В. И. Канибалоцкий, В. Н. Башкеев болон бусад үгэ хэлээ. Үгэ хэлэгшэд нэгэдэлэй хүдэлмэриие шангаар шүүмжэлһэн байна. Улаан-Үдын, Баргажанай, Баунтын, Бэшүүрэй, Жэмһэгэй, Кабанскын, Хүдэри-Сомоной болон бусад тоһоной заводуудта гүрэнэй зөөри бүрин бүтэн байлгаха талаар хэмжээнүүд абтанагүй гэжэ заагдаа. Гүрэнэй зөөридэ эзэн бусаар хандадаг дээрэһээ тэдэ предприятинуудай гарза хохидолдо орохо ушар жэлһээ жэлдэ ургана. Гэбэшье, предприяти гарза хохидолдо оруулһан хүнүүдэй мүнгэ зөөриие һөөргэнь гүрэндэ бусааха талаар хэмжээнүүд абтанагүй. Гүрэнэй зөөри үрихэ, үбэршэлхэ ябадал дайралдана, теэд тэдэ хэрэгүүдынь мүрдэлгын органуудта дамжуулан үгтэнэгүй.

Муу шанартай продукци үйлэдбэрилэн гаргадаг, финансын ба ажахын журам эбдэхэ ябадалнууд дайралдадаг байна.

Гүрэнэй зөөри үрихэ, тэрээндэ эзэн бусаар хандаха, ажалай журам эбдэхэ ябадалтай тэмсэл «Бурмолпром» нэгэдэлдэ муугаар ябуулагдана гэжэ комисси заагаад, дутагдалнуудаа усадхаха дурадхалнуудые оруулба.

Удаань Верховно Соведэй Хуули дурадхадаг комисси ниитын ажалһаа хулжадаг гү, али ажал хэдэггүй хүнүүдтэй тэмсэл ябуулха хуули Улаан-Үдэ хотодо хэр зэргэ дүүргэгдэнэб гэһэн асуудал хаража үзэбэ.

Энэ асуудалаар республикын дотоодын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо В. И. Павлов, Улаан-Үдын городской Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо В. Ф. Потехин гэгшэд тоосоһон байна. Улаан-Үдын городской Соведэй, мүн районно Соведүүдэй гүйсэдкомууд, городой захиргаанай органууд ажал хэдэггүй, зайгуултажа ябадаг хүнүүдтэй тэмсэл үшөөл хангалтагүйгөөр ябуулна гэжэ саг үргэлжын комиссиин баталан абаһан тогтоол дотор заагдана.

«БУРЯАД ҮНЭН» ЭДЭ ДЭШЭЭНЭЙ ҺҮҮЛЭЭР

[illegible]ӨӨРНИЕ ҺЭРГЭЭХЭ ГЭБЭЛ...»

[illegible] үргэн хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилхэ тухай асуудал табигдаһан юм. [illegible] документаци зохёон табилга эхи[illegible] табан хоёрдохи табан жэлэй барилгын [illegible] хараалагдана. Мүноо дээрээ һэль[illegible] гол цехые электровафельницануудые [illegible] гэһэн зорилгоёо бэелүүлхэмнай. [illegible]лаха, амарха эрхэ байдалые һайжа[illegible]бтажа эхилээ. Заводой барилгын уп[illegible]ээ ябуулгануудта 1986 ондо дүн хам[illegible] мүнгэ һомолхо зэргэтэй».

ЭЭЛЖЭЭТЭ ХЭШЭЭЛ

Соёлой эмхи зургаануудай, зохёохы нэгэдэлнүүдэй, һайн дуранай спортивна бүлгэмүүдэй хүдэлмэрилэгшэдэй, инструктор физкультурын хүнүүдэй кафедрануудай багшанарай семинарай ээлжээтэ хэшээл үнгэргэгдэбэ.

КПСС-эй Улаан-Үдын горкомой нэгэдэхи секретарь, партиин XXVII съездын делегат В. С. Тимашов семинар дээрэ үгэ хэлэбэ. Совет оронной коммунистнүүдэй ехэ хуралдаан тухай өөрынгөө һанал бодолнуудаа семинарта хабаадагшадтай хубаалдаба. Нүхэр В. С. Тимашова КПСС-эй ЦК-гай Политическэ элидкэлэй асуудалнуудта шагнагшадай анхарал хандуулаа һэн.

«КПСС-эй XXVII съезд мүнөөнэй дэлхэйн гол хараа шэглэлнүүд болон зүрилдөөнүүд тухай» гэһэн лекци БГПИ-гэй КПСС-эй түүхын кафедрын ахалагша багша, түүхын эрдэмэй кандидат Б. П. Крянев уншаба.

Д-Р. ДАМБАЕВ.

ШЭНЭ ОРЬЁЛ ӨӨДЭ

Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ республиканска уран зурагай музейн залнууд соо «Съездһээ съезд хүртэр» гэһэн үргэн ехэ выставкэ дэлгээгдэбэ. Арбан нэгэдэхи табан жэл соо хэһэн, бүтээһэн зохёолнуудые республикымнай уран бэлигтэйшүүл тус выставкэдэ табижа, түрэл партиингаа XXVII съездые зохёохы ажалай эрхим бэлэгүүдээр угтаа.

ҮНГЭРЭЭН ТАБАН ЖЭЛ СОО республикымнай Уран зураашадай холбооной ажабайдал хүдэлгөөтэй үнгэрөө. Олон хотонуудта — Москва, Ереван, Алма-Ата хотонуудта манай выставкэнүүд харуулагдаа, аха дүү арадуудайнгаа дүмбэрэлтэй бэхижүүлхэ хэрэгтэ горитой хубитаяа оруулһан байна.

Түрэл республикадамнай 60 жэлэй ойе тэмдэглэхэдэ зориулагдаһан Литература болон искусствын үдэрнүүдэй үедэ Москвада үнгэргэгдэхэдэ, манай зураашадай ретроспективна ехэ выставкэ Уран зураашадай байшан соо дэлгээгдээ һэн.

Буряадай АССР-эй экономикын ба соёлой үдэрнүүдэй Шэтын областьдо үнгэргэгдэхэдэ, республикымнай уран зураашад зохёохы ажалай тоосоотойгоор тиишэ айлшалһан байгаа. Республикымнай коммунис байгуулалтадаа туйлаһан амжалтануудай жэшээ дээрэ СССР-эй үдэрнүүдэй Монголой Арадай Республикада үнгэргэгдэхэдэ, Улаан-Баатар хотынхид, тиишэ айлшаар ерэһэн зон манай зураашадай урлаһан зүйлнүүдтэй угаа һонирхожо танилсаа.

Энэ хугасаа соо Уран зураашадаймнай холбооной хоёр съезд үнгэржэ, хэһэн ажалаа шүүмжэлхы нюдөөр хаража үзөөд, зорилгонуудаа тодорхойлхо арга боломжонуудые бидэндэ олгоһон байна.

1984 ондо Шэтэдэ «Россиин уран зураашад — БАМда» гэһэн үргэн ехэ экспозици дэлгээгдээ. Тэндэ буряад мастернуудай хэдэн олон бүтээл табигдаһан байха юм.

Агуу Илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулагдажа, тематическа бүтээлнүүд, дүрэ зурагууд олоор урлагдаа. Эгээл эрхимүүдынь республиканска, бүхэроссиин, бүхэсоюзна выставкэнүүдтэ шэлэгдэжэ харуулагдаһан байгаа. 1985 оной зун Владивосток хотодо «Совет Алас-Дурна» гэһэн зональна выставкын эмхидхэгдэхэдэ, манай зураашадай һүүлэй 4 жэл соо бүтээгдэһэн зүйлнүүдһээ эрхимүүдынь шэлэгдэжэ абтаа һэн.

Тэрээнһээ гадна, Буряадай уран зураашадай бүтээлнүүд хилын саагуур аяншалаа: 2 удаа Франци, мүн Энэдхэг, Монгол абаашагдаһан байна гээшэ. Эдэ мэтын ехэнүүд, нэрэтэй түрэтэй выставкэнүүдтэ республикымнай зураашадай хабаадажа байһан ушар Буряадай искусствын хурдан түргэнөөр хүгжэжэ байһые гэршэлнэ.

КПСС-эй XXVII съездые зохёохы ажалай эрхим амжалтануудаар угтахын тула Буряадай уран зураашад анхабтар эршэтэйгээр хүдэлжэ, 400 гаран шэнэ бүтээл һүүлэй үе со урлаа. Тэдэнэй 350-иинь дурсагдаһан выставкэдэ табигдаа. Бүхыдөө выставкэ һонирхолтон, хэзээ хэзээнэйхиһээ баян, үнгэ шэнжээрээ һайхан болоо гэжэ музейдэ ерэгшэд сэгнэнэ. Гүн удхаараа, гол шэглэлээрээ тус экспозици мүнөөдэрэй эрилтэнүүдтэ хүсэд харюусана гэхээр байна бшуу.

Түрүүшын зал соо гар урлалай ба дүрэ искусствын зүйлнүүд тон элбэгээр табигдана, уран нарин түхэл хэлбэрээрээ зониие гайхуулна.

Мориной хилгааһаар С. Ринчинова, Т. Дашиева, Р. Доржиева гэгшэдэй нэхэһэн гобеленүүд айхабтар зохид үнгэ шэнжэтэй. [illegible]

Харин Е. Зонхоева «хүйтэн батик» гэһэн онол арга хэрэглэжэ, [illegible] В. Базаровай домбо, табагууд, Р. Жимбиевагай шааҗан амбартануудые, В. Эпиевагай модо [illegible] бүтээгдэнхэйб! Эдэнэй хажууда «Леоновой замбуулинда гаралга» гэһэн айхабтар томо домбо таблатай. Тэрэниие А. П. Хомяков шадамараар бүтээхэдээ, өөрсэ онол аргануудые саг үргэлжэ бэдэрдэг зурааша байһанаа үшөө дахин харуулба.

Урданай оюун бэлигтэ мастернуудай уран шадабариие уг залгамжалуулан хүгжөөжэ байһанаа мүнгэшэ дархашуул гэршэлнэ. Выставкэдэ дурадхагдаһан мүнгэн эд, шэмэглэлнүүдэй дундаһаа М. Эрдынеевэй, В. Бадмаевагай, Б. Жамбаловай бүтээлнүүдые онсолжо тэмдэглэхээр.

Юрэнхыдөө нимэрхүү выставкэнүүдэй гол удха, шэглэлые уран зурагууд тодорхойлдог гээшэ ааб даа. Энэшье выставкэ тухай мүн тиигэжэ хэлэхээр. Совет искусствын эгээн харюусалгатай темэ болохо «Ленинианые» хэдэн ехэ зураг, тэрэ тоодо А. А. Окладниковай «Финляндида байһан Ленниндэ большевигүүд айлшалба», А. А. Тиминэй «Искра», А. В. Казанскийн «Ленин ба Сүхэ-Баатар» гэхэ мэтэнүүд түлөөлнэ.

Түүхын-революционно тематикатай хэдэн бүтээл эндэ бии. «Коммунист Рыжков. 25 мянгантанай нэгэн Буряадта» гэһэн зурагтаа холын коммуныи мүндэлжэ байһан сагые Ю. А. Чирков харуулна. Хурин-шара үнгэ будагуудаар урлагдаһан зурагай тэг дунда сахилма сагаан самсатай Рыжков бүхы һайн һайхан, гэрэлтэй юумэнэй һүлдэ мэтээр харуулагдана. К. А. Дульбеевэй «Буряадай коммунистнуудай түрүүшын хабар» Б. С. Садыковай «М. Н. Амагаевай дүрэ зураг» гэхэ мэтэнүүд мүн энэ темэдэ зорюулагданхан. Байгалай үмэнын партизанuудые харуулһан ехэ зурагтаа Г. К. Кунцов совет гүрэниие байгуулжа, тэрэниие халуун шуһаяа адхан, аршалһан тэмсэгшэдэй габьяае мүнхэлнэ.

Байгал-Амарай түмэр замай барилга Буряадай уран зураашадай зохёохы ажалай гол темэнүүдэй нэгэн болонхой. Северобайкальск хотодо түрүүшын поездын ерэһэн мартагдашагүй үдэрые РСФСР-эй арадай уран зурааша Д-Н. Д. Дугаров зураглахадаа, жабартай үдэрэй амисхаалые, олон зуун хүнэй түрүүшынгээ ехэ илалтада баясажа байһые угаа шадамараар харуулна. Энэ зурагынь «Северобайкальск. 1979 оной ноябрь һара» гэжэ нэрлэгдэнхэй. Энэ темыень В. Ф. Архипов үргэлжэлүүлжэ, «Северобайкальскын шэнжэ шаран», «Түрүүшынхид» гэһэн захатануудые бүтээгээ. Тэрэнэй зурагууд уянгатай, зөөлэн шэнжэтэй. Хүнэй урдань һуурижаагүй хүнды хүбшэ газарта шэнэ байдал түхэсэрхэсэ ерэһэн зон һайхан ерээдүйдөө этигэнэ, бэе бэедээ найдана, дурлана...

М. З. Олешниковэй «Нижнеангарск» гэһэн пейзажые һонирхожо харахаар. Байгалай эрьедэ оршодог һууринда ажалай үдэр дүүрэжэ, оройн наранай элшэ туяа далайн нюруусе, эрье шадарай гэрнүүдэй оройе алтална.

Хадын хабшал, хүнды тайга соогуур түрүүшын харгынуудые гаргажа байһан хүнүүд тухай Т. А. Рудь, Л. А. Лабок гэгшэдэй зурагууд бидэндэ хөөрэнэ.

Хүгжэн һалбаржа байһан хүдөө нютагуудай ажабайдалда нилээд олон бүтээл зорюулагдана. Автор бүхэн энэ темые тон өөрынхеэрээ тайлбарилна гэжэ харахаар. Жэшээлбэл, В. К. Грищенкын зурагууд дээрэ хүнгэн бэшэ ажалдаа бүхы сэдьхэлээ зорюулһан хүсэн түгэлдэр хүнүүдые харанабди. Үнгэ һайхан будагуудаараа, гэрэлтэй зохид шэнжээрээ залуу бэлигтэн Б. Доржиевай «Галада» гэһэн зураг һайшаагдана. Тиихэдэ М. Я. Метелкинагай натюрмортнууд, пейзажнууд, газар — эхын баялигые, хэмжээлшэгүй ехэ хүсые «багтаажа» ядаһандал үзэгдэнэ... Шэрэ будагайнгаа онсохон, зоримгой түрхисөөр энэ зураашын бүтээлнүүд бусадайхиһаа илгаржа харагдаха юм.

Агуу Илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулжа, дайнай ветерануудай дүрэ зурагуудые мастернууднай олоор урлаа. Д-Н. Д. Дугаров — Б. Ямпиловай, И. И. Стариков — Вандышевай, Ч. Шенхоров — Д. Гергеновэй дүрэ зурагуудые, зохидоор, һонирхолтойгоор бүтээгээ.

Искусство болон литературын ажал ябуулагшадай, ажалай түрүүшүүлэй дүрэ зурагудай выставкэдэ олоор табигдабашье, эрдэм наукын оршондо гайхамшагта нээлтэнүүдые хэжэ, үйлэдбэридэ үзэгдөөгүй ехэ үрэ дүнгүүдые туйлажа, газар дэлхэйе дайнай аюулһаа зайсуулхын түлөө тэмсэжэ байһан мүнөө үеын хүнэй гүнзэгы тодо образые ондо, уран зураашад үшөөл хүсэд гарганагүйбди гэжэ сэхэ мэдэрхээр байна.

Түрэл Буряад ороноймнай байгаалиин һайханиие харуулһан зурагууд выставкэдэ олон. А. В. Казанскиин пейзажнууд хуурай халуун амисхаалтай, философско гүнзэгы удхатай. Тэрэнэй зураглаһан уһа мүрэнүүд, хада хабсагайнууд олон жэлнүүд соо юу хараа, үзөөгүйб даа! Харин Э. Аюшеевэй зурагууд тон ондоо, урин дулаахан, сэдьхэлдэ дүтэ түхэл шэнжэтэй. Түрэл хизаар дайдаяа автор юунһээшье үлүүгээр мэдэдэг, бүхы һанаа сэдьхэлээ, талаан бэлигээ эхэ нютагаа магтан дуулаха хэрэгтэ зорюулдаг байна гэжэ харахаар.

С. Ринчиновэй зурагууд түрүүшээр харахада, юрын шэнжэтэй аад, далда гүнзэгы удхатайнууд. Жэшээлбэл, «Байгал дээрэ» гэһэн зурагынь удаан анхаржа харабал, олон юумэн тухай бодожо үзэхөөр байдаг.

Манай коллективтэ һүүлэй жэлнүүдтэ нэмэжэ ерэһэн залуу мэргэлжэтэд выставкэдэ һонирхомоор зүйлнүүдые дурадхаа. Жэшээлбэл, Л. Семенов «Сахюуртада болоһон үдэшэлгэ» гэжэ нэрлэгдэһэн түрүүшынгээ ехэ захатые харагшадай анхаралда табиба. Нютагай зоной олоороо суглараад, хүбүүдээ сэрэгэй албанда үдэшэжэ байһые уран зурааша зохидоор, шоглон һагад зураглаа.

Харин Б. Лыксоковой «Полевой стан», Л. Нохоевагай «Байгалай загаһаша басагад» гэһэн бүтээлнүүд залуушуулай ехэ темын зураг бүтээхэдээ үшөө дүршэлгүйшэг байһые элирхэйлнэ...

График, театрально-уран шэмэглэлгын искусствын бүтээлнүүд выставкын залай хахадыень шахуу эзэлээ. Республикымнай графигууд һүүлэй жэлнүүдтэ нилээд һонирхолтойгоор хүдэлөө гэжэ тус экспозици гэршэлнэ. Хэрбээ арбаад жэлэй саана имагтал хара-сагаан линогравюрануудые урладаг байһан һаа, мүнөө уһан шэрээр, карандашаар зурадаг, офортнуудые, литографинуудые бүтээдэг мастернууд бии болоо ха юм.

Тиигээдшье графигууд бусадта орходоо «хүл хүнгэнтэй» байжа, үйлэдбэридэ айлшалдаг, хүдөөгөөр ябадаг, элдэб шухала темэнүүдые эгээн түрүүн харуулжа үрдидэг гээшэ. Жэшээлбэл, БАМ-ай темэдэ зорюулагдаһан бүлэг зурагуудые В. Архипов, Б. Тайсаев, И. Стариков бүтээгээ.

«Минии Улаан-Үдэ» гэһэн шэнэ бүлэг зурагуудаа А. Н. Сахаровская выставкэдэ табяа. Энэл темээр Э. Д. Аюшеев, И. Н. Соктоева зурагуудаа табяа. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай темэдэ Д. Нурбуевай найруулһан бүлэг зурагуудые тэмдэглэхээр. Буряад уран зурагай искусствын аха захатан А. А. Окладников, Е. И. Неволина гэгшэдэй бүтээлнүүдэй хажууда Т. Манжеев, А. Серебрянников мэтын залуушуулай зурагуудаа харуулһые һайшаахаар.

Театрай суута мастернууд А. И. Тимин, М. Е. Шестаковагай олон тоото бүтээлнүүд, мүнөө сагта эгээл эдэбхитэйгээр хүдэлжэ байһан В. Бройко, Е. Будажапова, энэ замда түрүүшынгээ алхамуудые хэжэ эхилһэн М. Болонев гэгшэдэй шэмэглэлнүүд харагшадые ехэтэ һонирхуулна.

Скульптурна бүтээлнүүд выставкэдэ үсөөн табигдаа гэжэ анхархаар. Мэдээжэ мастер Г. Васильевай модо һиилэжэ бүтээһэн «Үбгэн баабай ашатала» гэһэн шэнэ скульптура, М. Эрдынеевэй урлаһан амитадай дүрсэнүүд, В. Урявченкын «Үльгэршэн» гэхэ мэтэнүүд харагшадай анхарал татана. Сагһаа урид наһа бараһан оюун бэлигтэ мастер Э. Цыденовэй «Атриковай дүрэ хүшөө» эндэ табигдаа.

Юрэнхыдөө Буряадаймнай бэлигтэйшүүлэй үнгэрһэн жэлнүүдтэ хэр зэргээр хүдэлһые, зохёохы ажалайнь шэнжэ шанарые һүүлшын энэ выставкэ аргагүй тодоор харуулба гэжэ тэмдэглэхээр байна.

Мориной дэлһээр гобелен нэхэлгэ һүүлэй үедэ түргэн хүгжэнэ. Москвада, бусадшье хотонуудта үнгэргэгдэһэн выставкэнүүдтэ уран бэрхэ басагаднай республикаяа түлөөлдэг болонхой.

Модо һиилэлгэ, бага хэмжээнэй скульптура бүтээлгэ мүн бараг хүгжэжэ байнхай. Тиихэдэ мүнгэшэ дархашуулаймнай бүтээлнүүд буряад искусствые орон соогоошье, хилын саанашье урматай һайханаар суурхуулаа гээшэ ааб даа.

Гэхэтэй хамта, уран зураг, графика, дүрэ зурагуудые бүтээлгэ манда үшөөл һулаар хүгжэнэ, ёһотой нээлтэнүүд хэгдэнэгүй, түүхын-революционно тематика гүйсэд дүүрэнээр харуулагданагүй, мүнөө үеын герой — шэнэ общественые байгуулагшын үнэн шэнжэ гүнзэгыгөөр зураглагданагүй гэжэ булта мэдэрхэ зэргэтэйбди. Эдэ мэтын дутагдалнуудаа усадхахын, искусствын ёһотой бүтээл гэжэ нэрлэмээр зүйлнүүдые урлахын тула саг үргэлжэ зоной дунда, ажабайдалай гүн соо ябаха, зохёохы бэдэрэлгэнүүдые үсэд зоримгойгоор хэхэ ёһотой байнабди...

Буряадай уран зураашад зохёохы ажалдаа шэнэ амжалтануудые туйлаха, шэнэ орьёлнуудта хүрэхэ байха гэжэ һүүлшын выставкэ бидэниие найдуулна.

К. ДУЛЬБЕЕВ,
Буряадай АССР-эй Уран зураашадай холбооной правлениин харюусалгата секретарь, республикын арадай уран зурааша.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Б. Тайсаевай «Загаһашан басаган» гэжэ бүтээлэй буулгабари.
Б. ГАДЬЯНОВАЙ фото.

ХИЛЫН СААНАҺАА — ТАСС, АПН.

АМГАЛАН ТАЙБАН БАЙДАЛАЙ АША ТУҺАДА

Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые зогсоохо, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые, нэн түрүүн ядерна зэбсэг хуряалгын хэрэгые һууриһаань хүдэлгэхэ гээшэ мүнөө үеын гол шухала зорилго болоно. Имагтал энээнэй аша туһада Советскэ Союз шэнэ үүсхэлнүүдые гаргана, ядерна буу зэбсэг туршалгануудые бүрин хүсэдөөр хорихо, тэрэ тоодо хинаха тухай асуудалаар хөөрэлдөөнүүдые үнжагайржа байнгүй эхилхые дурадхана. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой совет телевиденеэр хэлэһэн үгые дэлхэйн элдэб оронуудай олониитэдэ мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүд, ниитын ба политическэ элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшад шэнжэлэн тайлбарилхадаа, нигэжэл тэмдэглэнэ. Ядерна тэһэлэлгэнүүдые болюулха харюусалгатай шиидхэбэри американ захиргаан абаха аабза гэжэ дэлхэйн эб найрамдалда дуратай арадууд хүлеэнэ гэжэ шэнжэлэлгэнүүд дотор хэлэгдэнэ.

ООН. ООН-ой Генеральна секретарь Х. Перес де Куэльяр Советскэ Союзай гаргаһан шэнэ үүсхэлнүүдтэ үндэр сэгнэлтэ үгэбэ. Ядерна тэһэлэлгэнүүдые тодорхой болзороор болюулха, хэрбээ Холбоото Штадуудай иимэ алхам хээ һаань, ядерна тэһэлэлгэнүүдые хэхэгүй тухай СССР-эй дурадхал ООН-ой анхарал татаһан байгаа гэжэ ООН-ой Генеральна секретариин мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ. Ядерна туршалгануудые хорихо гээшэ ехэ удха шанартай юм. Ушарынь гэхэдэ, тэрэ ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые тоогойнь, мүн шанарайнь талаар хизаарлаха арга олгохо байна бшуу. Бүгэдэндэ таарамжатай хэлсээ баталха, тэрэ тоодо хиналтын али бүхы хэмжээнүүдые бэелүүлхэ талаар шэглүүлэгдэһэн СССР-эй хүсэлэл оролдолгонуудые уласхоорондын эмхи гүнзэгыгөөр шэнжэлхэ байна гэжэ Х. Перес де Куэльяр мэдүүлбэ.

США. Ядерна буу зэбсэг туршалгануудые бүрин хүсэдөөр хорихо тухай СССР-эй дурадхалые буруушааһан США-гай захиргаанай хараа бодол американ олониитын дурые гутаана. «Президент Рейган түүхэтэ арга боломжые алдахаа байна», — гэжэ конгрессмен Т. Дауни ядерна туршалгануудые бүрин хүсэдөөр хорихо тухай хэлсээ баталхын тула совет-американ дээдэ тушаалта хүтэлөэрилэгшэдэй уулзалгые Европодо үнгэргэхэ тухай совет дурадхалые хүлеэн абахые США-гай захиргаанай арсаһыень шэнжэлэн тайлбарилхадаа тэмдэглэнэ. «Рейган ядерна буу зэбсэг туршалга хорихые дурагүйдэнэ, юундэб гэхэдэ, тэрэ «одото дайнай» программые бэелүүлхэ түсэбүүдһээ сухарихые хараалаагүй байһаар», — гэжэ тэрэ хэлээ.

Ядерна туршалгануудые хорихо һанал бодолһоо Вашингтон бүрнмүһэн, эсэслэн хулжаба гэжэ США-гай конгрессэй зэбсэгтэ хүсэнүүдэй хэрэгүүдэй талаар түлөөлэгшэдэй палатын комитедэй түрүүлэгшэ Лес Эспин хэлэбэ. «Ядерна туршалгануудые хорихо тухай асуудалаар США дэлхэй дээрэ гансаарданги байдалда оробо», — гэжэ буу зэбсэгүүдые хинаха, тэдэниие хуряаха агентствын директорэй орлогшо байһан С. Кини баталаа. «Хэрбээ президент Р. Рейганэй американ ядерна тэһэлэлгэнүүдые болюулхые дурагүйдэжэ байхадань, иимэ асуудал гараха ёһоорооо гарана: юрэдөө, тэрэ совет-американ дээдэ тушаалта хүтэлбэрилэгшэдэй шэнэ уулзалга үнгэргэхые хүсэнэ гээшэ гү? — гэжэ США-гай нэгэдэмэл методистска церковиин толгойлогшо епископ Дэйл Уайт тэмдэглэбэ.

КАНАДА. Мүноо амгалан тайбан байдалые хангаха тухай асуудалай, үнгэржэ ерэхэдээ хүн түрэлтэнэй ажамидарха тухай асуудалай үргэнөөр табигдажа байхада, ядерна туршалгануудые бүгэдэ ниитэрээ бүрин хүсэдөөр хорихо тухай совет дурадхалые Вашингтон зүбшөөхэ ёһотой гэжэ Монреалиин «Газетт» редакционно статья соогоо бэшэнэ. Энэнь буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлажа ядерна дайнай аюулые зайсуулан сараха арга олгохо байна.

ФРГ. Ядерна буу зэбсэгүүдые усадхаха хараа шэглэлээ Советскэ Союз үшөө дахин батаар гэршэлбэ гэжэ Германиин Компартиин түрүүлэгшэ Г. Мис мэдүүлбэ. Ядерна тэһэлэлгэнүүдые хорихын тула бодото ябуулганuудые бэелүүлхэ талаар СССР-эй бүхы оронуудай арадуудта, правительствануудта хандаһыень ФРГ-гэй правительство һайшаан дэмжэхэ ёһотой.

ФРАНЦИ. Бүхы ядерна тэһэлэлгэнүүдые хорихо талаар шэглүүлэгдэһэн совет үүсхэл ажабайдалда тон шухала удха шанартай, энэнь зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хуряаха хэрэгтэ шухала алхам оолохо байна гэжэ «Юманите» газетэ бэшэнэ.

АФГАНИСТАН. Бүгэдэ ниитын эб найрамдал хангаха, аюулгүй байдал тогтоохо талаар Советскэ Союзай гаргажа байһан хүсэл эрмэлзэлые совет үүсхэлнүүд элирхэйлэн гэршэлнэ. Энээниие туилахын тула ядерна буу зэбсэг туршалгые бүрин хүсэдөөр хорихо хэрэгтэй гэжэ Бахтар агентствын шэнжэлэл соо хэлэгдэнэ. СССР-эй бүтэмжэтэй һайн, эб найрамдалта үүсхэлнүүдтэ һайнаар харюусаха дурагүй байһанаа Холбоото Штадууд гэршэлэн харуулба.

БРАЗИЛИ. Ядерна бүхы тэһэлэлгэнүүдые болюулха тухай совет хүтэлбэрилэгшын хандалгада яарамдагаар арсахадаа США-гай захиргаан эб найрамдалда, шахардуу шанга байдалые һуларуулгада дурагүйдэжэ байһанаа үшөө дахин харуулба гэжэ Бразилиин национальна конгрессэй депутат К. Таварис мэдүүлээ. Бэеэ дааһан байдалтай гүрэнүүдтэ эсэргүү һүйдхэлтэ ябуулга, «одото дайнай» түсэбүүдые табилга — эдэ бүгэдэ Вашингтоной гадаадын политикын эзэрхэг түримхэн шэглэлые элирхэйлэн гэршэлнэ.

(ТАСС)

ХҮДЭЛӨӨНЭЙ ҮМЭНЭҺӨӨ БЭШЭГ ЭЛЬГЭЭБЭ

НЬЮ-ЙОРК. Ядерна туршалгануудые тодорхой болзороор болюулһан Советскэ Союзай ябуулгые үндэрөөр сэгнэжэ байһан тухайдаа «Дэлхэйн врачнууд ядерна дайе зайсуулан сарахын түлөө» гэһэн уласхоорондын хүдэлөөнэй түрүүлэгшэ профессор Б. Лаун мэдүүлбэ. Тус хүдэлөөнэй үмэнэһөө тэрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевто бэшэг эльгээһэн байгаа. Советскэ Союзай бүхы ядерна тэһэлэлгэнүүдые болюулалга, хэрбээ США-гай дэмжээд байгаа һаань, тодорхой болзороор болюулһан ушарые саашадаашье үргэлжэлүүлхээр СССР-эй бэлэн байлга «гүрэн түрын удха шанартай сэсэн мэргэн ябуулга болоно» гэжэ нэрлэбэ.

Ядерна буу зэбсэг туршалгые бүрин хүсэдөөр хорихо тухай договор баталхын тула президент Рейганэй уулзаха гэһэн уряа буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые гэдэргэнь, тэхэрюулхэ арга хүн түрэлтэндэ олгохо байна гэжэ бэшэг соо тэмдэглэгдэнэ.

Ядерна буу зэбсэг туршалгые хорилго газар дэлхэй дээрэхи амитай бүхы юумэ үгы хэхэдэ элбэг хүрэхөөр нөөсэлэгдөөд байһан буу зэбсэгүүдые улам саашадаа үрдилдэн бүтээлгые хорихо замые хааха аабза гэжэ «Дэлхэйн врачнууд ядерна аюулые зайсуулан сарахын түлөө» гэһэн уласхоорондын хүдэлөөндэ хабаадагшад найдажа байһанаа мэдүүлнэ.

Хиросимада атомна бомбын хаягдаһаар 40 жэлэй ойн үдэр Советскэ Союзай ядерна тэһэлэлгэнүүдые хэхэгүй тухай мэдүүлһэн ушарынь олониитэ үргэнөөр һайшааһан байха юм гэжэ бэшэг соо хэлэгдэнэ. Бүхы арадуудай аша туһада харюусаһан бүгэдэ ниитын аюулгүй байдалые хангаха талаар Советскэ Союзай гаргаһан үүсхэлнүүдые дэмжэхыень Холбоото Штадуудай правительствые уряална бди.

КАЛИФОРНИИНХИД ХАЛУУНААР УГТАБА

САН-ФРАНЦИСКО. США-гай тусхай эмхиин уряалаар эндэ ерээд байһан совет һурагша Катя Лычевае калифорниинхид урин дулаан миниэрэлгээр, хабарай үнгын һайхан сэсэгүүдээр угтаба. Хьюстондо халта амарһанайнгаа һүүлээр тэрэ элдэб уулзалгануудта хабаадаха, экскурсинуудта гараха байна.

Ута үдэр гостиница соо тусхай баяр ёһололоор эхилбэ. Лос-Анджелес хотын ба муниципальна соведэй олониитын түлөөлэгшэд Катиие халуунаар амаршалаа. «Катя Лычевагай үдэр» гэжэ соносхогдоһон тухай мэрэй тогтоол олониитэдэ мэдээсэгдэнэ. Һайн һайхан үгэнүүд, амгалан тайбан байдал тухай үгэнүүд соностоно.

Олон тоото асуудалнууд табигдаа. Үгэ буляалдаата хөөрэлдөөнүүдэй удха эсэсэй эсэстэ «Амгалан байдал» гэһэн гүнзэгы удхатай үгэнүүдээр нэбтэрүүлэгдэһэн байгаа. Американ үхибүүдтэ, тэдэнэй совет үетэндэ — бултанда эб найрамдал хэрэгтэй.

ОРЁО ХҮШЭР БАЙДАЛТАЙ

ДЕЛИ. «Пенджаб штадтахи байдал урдынхидал мэтэ орёо түгшүүритэй байһаар», — гэжэ Индиин премьер-министр Раджив Ганди эндэ мэдүүлбэ.

Индиин аюлгүйе сахиха хүсэнүүд Пенджаб штадта сикх этэгээдүүдэй хархис муухай ябуулгануудта эсэргүү тэмсэлээ үргэлжэлүүлнэ. Полициин нэмэлтэ подразделенинүүд тиишэ эльгээгдэбэ. Штадай арбан хотодо комендантска час соносхогдоо. Хэблэлэй мэдээсэлнүүдэй ёһоор, Джаландхар хото шадар гурбан һүйдхэлшэд баригдажа тушаагдаба. Накодар округтохи амгалан тайбан хүнүүдтэ тэдэнэр һаяхан добтолһон байгаа. Энэ бандит ябуулгаһаа найман хүн хохидоо һэн.

Политическэ олон партинууд, ниитын эмхинүүд, сикх угсаатанай нүлөө ехэтэй түлөөлэгшэд Индиин национальна нэгэдэлэй эб эе таһалдаг хүсэнүүдэй харата ябуулгануудые, мэдүүлгэнүүдые буруушааһан байгаа. Индиин ниислэл хотодо болоһон жагсаалда мянга гаран хүн хабаадаба. «Гадаадын агентурын тухиралгаар харата ябуулгануудые үүдхэдэг хархис эдэгээдүүдэй ябуулгануудһаа» уламжалан, Пенджабтахи байдал тогтууригүй болоһон байна гэжэ жагсаалшадай тараһан мэдүүлгэ дотор тэмдэглэгдэнэ.

Толи

РЕВОЛЮЦИОННО ХЭБЛЭЛЭЙ МУЗЕЙ БАЙГУУЛХА

Буряадай АССР-эй Соёлой министерствын музейнүүдэй нэгэдэлэй научна хүдэлмэрилэгшэ А. Куртигай «Дом на Набережной» гэжэ Улаан-Үдэ хотын революционно хэблэлэй түрүүшын типографи тухай статья «Правда Бурятии» газетын 1985 оной декабриин 18-най номерто толилогдоо hэн. Дурсагдаhан гэр соо хэблэгшэ А. Д. Рейфовичой типографи болон ном хабтаhалдаг газар байрладаг байгаа. Эндэ «Верхнеудинский листок», «Забайкалец» газетэнүүд, РСДРП-гэй Дээдэ-Үдын бүлэгэй листовконууд хэблэгдэдэг байгаа.

Одигитриевскэ hүмэhөө Үдэ гол дээгүүрхи хүүргэ хүрэтэр, Набережная үйлсэhөө Доржи Банзаровай үйлсэ хүрэтэрхи микрорайон Улаан-Үдэ хотын Советскэ районой харьяата газар дээрэ барилга хэгдэхэ түсэбэй ёhоор, городой хуушан барилгын дурасхаалта газар гэжэ нэрлэгдэжэ, харууhалагдана гээшэ.

Хуушанай олоч гэрнүүд байрадаа орхигдохо, hүүлдэ баригдаhан зарим гэрнүүд энэ микрорайонhоо зөөгдэхэ, харин архитектурна памятнигууд гэжэ тоологдоhон ондоо тээхи зарим барилга, гэрнүүд йишэ зөөгдэжэ асарагдаха юм.

Минии hанахада, энэ микрорайон ерээдүй сагта хуушанай байшангуудтай, гэр байрын барилгануудтай, үйлсэнүүдтэй хуушан Дээдэ-Үдын түхэл шарайе элихэнээр харуулhан район болохо байна. Тус микрорайоной байшан, гэрнүүд соо худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой предприятинууд, музейнүүдые нээжэ болохо.

Энээнhээ hабагшалан, иимэ дурадхал оруулха хүсэлэнтэйбди. Хэблэгшэ А. Д. Рейфовичой гэр-типографиие бүтэн үлөөгөөд, заhабарилhанай hүүлээр Буряадай революционно хэблэлэй музей эндэ байгуулаа hаа, зохид байгаа гэжэ hанагдана. Түүхэтэ барилгануудые хайша хэрэгээр хандажа болохогүй бшуу.

Чех арадай суута уран зохёолшо — сатирик, демократ Ярослав Гашек Забайкалида болоhон граждан дайнай үедэ Буряадай революционно хэблэлэй эдэбхитэй эмхидхэлшэдэй нэгэн байhан гээшэ.

«Буряад үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүүдэй редакцинууд, Буряадай АССР-эй Хэблэлэй, полиграфиин ба номой худалдаа наймаанай талаар гүрэнэй комитет, Гүрэнэй архив, Соёлой министерствын нэгэдэмэл музей, Журналистнуудай холбоон 20—30-аад онуудай хүдэлмэришэн болохо хүдөө бэшэгшэдэй, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнда хабаадагша журналистнуудай, дайнай hүүлээрхи үеын корреспондентнүүдэй хүдэлмэри тухай хөөрэhэн горитой ехэ материалнуудтай байха. Республикымнай хоёр газетын редакцинууд ажалшадые коммунис ёhоор хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ түйлэhэн амжалтануудайнгаа түлөө тус тустаа Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнагданхай.

Дээрэ хэлэгдэhэнhээ үндэhэлэн, Набережная үйлсэдэхи А. Д. Рейфовичой ном хабтаhалдаг газар ба типографи байhан гэрые Буряадай АССР-эй Соёлой министерствэдэ Буряадай революционно хэблэлэй музей байгуулхын тула дамжуулха тухай Улаан-Үдын горгүйсэдкомой урда зууршалхые «Буряад үнэн» газетын редакциие гуйнаб.

Ц. ДАНЗАНОВ,
Буряадай АССР-эй габьяата экономист.

НАhАНАЙНЬ НАРАН

Федор Сергеевич Ивановой нэрые аха үеын зоной гүн сэдьхэлэй бахархалтайгаар дурдахые шагнахада, тэрэнэй ямар хүн байhан тухай мэдэмээр абахые хүсэгшэ hэм. «Хоморой хүн бэлээй»,— гэжэрхёод, тэрэниие дутоор танихагүй байhан хүнүүд гунигтан, абяагүй болошохо... Хаан Гирейе гү, али Ротбардые хатархыень харахан нүгөө зариман ямархан шэг шарайтай, абари маягтай артист байhыень дурдан хөөрэжэ орохо... Ансамблиин анха түрүүн байгуулhан хүнэй хүсэл эрмэлзэлые үдэр бүриингөө үсэд хүдэлмэреэр бэелүүлхые оролдодог тухайгаа «Осиктын» гү, али «Байгалай долгинуудай» гэшүүд хэлэхэ...

— Мэндэ байгаа hаа, мүнөө 70 наhаяа бидэнтэй тэмдэглэхэ бэлэй. Ингэжэ бодоходо, hонин шэнги,— гэhээр, Федор Сергеевичэй бага басаган Елена Федоровна бидэниие угтаа. Хүсэн түгэлдэр, абьяас дүүрэн ябаhаараа hанаандаш үлэнхэй ха юм даа.

Эсэгынгээ наhаараа суглуулhан архивые Елена Федоровна бидэндэ харуулаа. Оюун бэлигтэ артистын зохёохы намтарые шата шатаарнь тодорхойлhон документнүүд, газетын материалнууд, фотозурагууд тэндэнь элбэг. Он жэлнүүдэй ошохо тума хуушаржа, шарлашаhан саарhанuудые гамтайгаар иража, хоёр үдэшын туршада шэнжэлхэ үедэмнай Елена Федоровна Надежда Дмитриевна эжытэеэ манда бүхы юумые ойлгуулжа, тайлбарилжа үгэхые оролдоо...

ЗАМАЙНЬ ЭХИН

1936 ондо Улаан-Үдын искусствын техникумые дүүргээд, буряад драмын театрай коллективтэ абтаhан бүлэг залуушуулай дунда Федор Иванов гэжэ алайр угтай хоритойхон хүбүүн бии hэн. Бүлсэгэр харахан нюдэтэй, барас уян гэшхэдэлтэй, шанга шэртэhэн бэетэй тэрэ хүбүүн театрай хүтэлбэрилэгшэдэй этигэл дурые хүрэhөөр татаhан юм. В. Шекспирэй «Отелло», К. Гольдониин «Хозяйка гостиницы», М. Эделиин «Аяндын аша хүбүүн», А. Шадаевай «Мэргэн» гэхэ мэтын зүжэгүүдтэ наадахадаа, драматическа актёрой горитойхон бэлиг талаантай байhанаа тэрэ харуулаа бшуу. Зүгөөр үдэнгүй — 1939 ондо — театрэнь балетнэ труппын бии болгогдохоодо, Федор Иванов тэрэнэй урилдааша оролсоо. «Шэнэ юумэндэ оорыгоо туршахаяа hанаhан байгаа гээшэ хаб. Балетнэ труппада ороод, түрүүшээр бэедээ голхорон алдааб. Тээд имагтал оорынгоо хүргэдэ гаралhанаа удангүй мэдэржэ байгаа hэм»,— гэжэ арба гаран жэлэй саана Федор Сергеевич «Правда Бурятии» газетын корреспондентдэ хөөрэhэн байдаг. Хатарай искусствын орёо жүдэ hургуулиин тэрэ мэдээжэ хореограф М. С. Арсеньевэй хүтэлбэри доро гараа. Тиихэдээ М. С. Арсеньев, Т. К. Глязер, М. З. Заславский, И. А. Моисеев мэтын бэлиг түгэлдэр балетмейстернүүд манай республикын хатарай мэргэжэлтэ искусствын, национальна балетые байгуулхын талаар ехэ хүдэлмэри хэжэ байhан юм. Тиихэдээ тэдэнэр Т. Е. Гергесова, А. Б. Тогонэева, С. Д. Очиров, С. Б. Доржиев, Ф. С. Иванов мэтын залуу бэлигтэнэй эдэбхи хэшээлдэ түшэглэн, буряад үндэhэн хатарай онсо түхэл хэлбэриие шэнжэлдэг, классическа, мүн «абари зангуудай» хатарта өөhэдыень hургадаг hэн.

1940 ондо буряад искусствын декадын Москвада үнгэргэгдэхэдэ, хонгор hайхан шэнжэтэй буряад хатар ниислэл хотынхидые гайхуулаа hэн. Түхэл хэлбэреэрээ тон юрын эдэ хатарнууд арадаймнай үндэhэн соёлой дабтагдашагүй шэнжые харуулаа ха юм. Декадаhаа манай артистнар шэнэ, холын хараата түсэбүүдтэй бусажа ерээ. Федор Иванов балетдэ хатархынгаа хажуугаар арадай хатар шэнжэлхэ бодолтой тэхэри hэн юм.

ДАЛИЖАЛГА

Гансал тиигэжэ балетдэй ёhотой артист болохоб гэжэ тэрэ бодоhон байгаа. Үнэхөөроошье, театрай сцена дээрэ тэрэнэй байгуулhан образууд — зөрлиг шунхада нэрбүүлhэн Гирейhээ омог дэрмэ шэн Конрад хүрэтэрээ — булта арадай хатартал дайрададаг гүнзэгы hайхан шэнжэтэй. «Бахчисарайн фонтанда» — Нуралигай, hүүлэрнь Гирей хаанай, «Хүн шубуута нуурта» хара hанаата Ротбардын, «Эсмеральда» гэhэн зүжэгтэ Квазимодын партинуудые яажа хатарhан тухайнь шүүмжэлэгшэд янза бүрөөр бэшэhэн байдаг.

«Дэрмэшэдэй hүргэые дахуулhан Нурали — Иванов hэлгүүлдэй урда ан арьяатан шэнгээр харайжа гарана. Хатуу шэрүүн байлдаанууд соо дайсадаа шадамараар «номгоруулхыеньшье» хаража гайхаяаш... Бараанда оронхон Нурали эрэлхэг урда хаан Гирейн омог толгойн гунхашахада, Нурали ямар орёо мэдэрэлдэ абтанаб! ... үзэн ядана, жүтөөрхэжэ, занайа, хайрланашье... Шархатаhан буга шэнги харайhаар гаража ерээд, Гирейн хүлдэ унажа атиралдахыень, нюдэнэйнь хараса бэдэрэн доройтохыень hанаа амараар харахын аргагүй»,— гэжэ театр шэнжэлэгшэ А. Политов «Правда Бурятии» газетэдэ бэшэhэн байдаг. Нуралигай образые орёо наринаар иигэжэ байгуулhанайнгаа hүүлээр тэрэ хаан Гирейн парти дээрэ удаан хүдэлhэн, мүн лэ hонирхомоор образ урлаhан юм. Квазимодын партиие яажа гүйсэдхэhэн тухайнь «Кемеровская правда» газетэдэ Л. Маковкин иигэжэ бэшээ: «Айлшадайнгаа дундаhаа Ф. Ивановые онсолон тэмдэглэхэ дуран хүрэнэ. Квазимодын хүшэр партиие гүнзэгы сэдьхэлэй ордоhотойгоор, худал нялуун шэнжэгүйгөөр гүйсэдхэhыень hайшаахаар. Зүhэ шэгээрээ гутамшаг муухай аад, хирэгүй сагаан сэдьхэлтэй хүнэй абари зангые тэрэ хэдыхэн зурлаагаар дамжуулаадхина. Эшэгүүритэ муухай байдалhаа абарhанайнь түлөө Эсмеральдада Квазимодо-Ивановой баяр хүргэхые харадаг hайт! Газараар мүлхижэ байжа, цыган басаганай хормойн үзүүрые баархаашни таалаха зууряа, үзэмжэгүй муухайгаа мартажархина. Басаганай ухаа алдан сошохые хэрэхадаа, хэды муухай байhанаа тэрэ гэнтэ ойлгожорхино хэбэртэй. Үрөөhэн гаралга нюураа халхалан, саашаа мулхихыень, хэмгүй ехэ зоболондоо бүхэтэр бэеынь hэлганахые мартахаар бэшэ!..»

Энэ мэтээр Ф. Ивановой балетдэ наадаhан бүхы шахуу рольнууд тухай шэнжэлэгшэд бэшэhэн, хатаршанай актёрско шадабариие тэмдэглэhэн байдаг. Классическа олон зүжэгүүдтэ, тэрэ тоодо «Лауренсия», «Тщетная предосторожность», «Корсар» гэхэ мэтэ зүжэгүүдтэ командорой, хүрьгэн хүбүүнэй, Конрадой тон hонирхолтой образуудые байгуулhан юм. Тэрэшэлэн национальна балетнүүдтэ: Ж. Батуевай, Б. Майзелиин «Инаг дуранай түлөө» гэhэн, Далюугай, Б. Ямпиловай, Л. Книпперэй «Ангар дүүхэйдэ» Байгалай партинуудые табяад онуудта гүйсэдхэжэ, шадабари ехэтэй хатаршан, ёhотой мастер болоhоноо гэршэлээ.

Тэрэ үедэ артист өөрынгөө найруулгануудые олоор харуулhан байна. С. Ряузовай «Свет над долиной» гэhэн балетдэ «Ёохор», «Ягаруухай», «Барилдаашад» гэhэн хатарнуудынь, «Алтан гэр», «Адуушанай дуун» гэhэн суута кинофильмүүдтэ «Хуримай хатар», «Ёохор» гэхэ мэтэнүүдынь тус бүтээлнүүдэй таhаршагүй хубинь боложо оронхой.

ОЛОНОЙ БАГША

Бүри 1936 ондо Ф. Иванов бэлигтэй хатаршан Т. Гергесоватай суг Сэлэнгын пароходствын хатарай коллективые Москва абажа ошоhон юм. Национальна хатарай конкурсдо тэдэнэр илажа, нэгэдэхи шатын дипломуудтай бусаhан байгаа. Тэрэ сагhаа хойшо уран hайханай эрхим хэды коллектив Федор Сергеевичэй анхаралтай хүтэлбэрилгэ дорo үндыгөө. Мүнөө сагта суудa гараhан «Байгалай долгинууд», «Осикта», «Алтан Булаг» гэхэ мэтын коллективүүд олон жэлэй саана Федор Сергеевичэй бии болго... рай кружогуудhаа... раа гэжэ хэзээшье... гүйбди. Эдэ анса... мүнөө хатаржа ба... хүбүүд, басагад... үргэлжэлүүлжэ ба... мэдэнэ, бэлиг т... таршанай нэрэ хүн... үргэжэ ябахые о... юм.

Арадай хатар и... рэгтэ Федор Се... hанайнгаа олон... рюулаа. Буряад у... рай дабтагдашагүй... хэл хэлбэриие уд... hанайнь үрэ ду... хатарнууд» — гэhэн... 1984 ондо барлагд... hээ гадна, хатарай... да зорюулагдаhан... статьянуудынь... нүүдтэ толилогдо... ханай коллективүү... гүй туhаламжа ү... шэ.

Дүшөөд жэлэй... кусствын оршон... дөө, Федор Серг... hэн, бүтээhэниинь... гүй. 1943 ондо т... публикын габьяата... 1966 ондо — Бурj... эй искусствын га... ябуулагшын нэрэ... доо. Оюун бэлиг... зохёохы ажалай... вет правительс... мүн «Хүндэлэлэй т... денуудаар тэмдэг... Федор Сергеевич... шье үнэтэй шагн... — арюун hайхан... хэлээ хэтын заяан...

Б. ДАМБАРИ...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ... нов.

Интернационалист-сэрэгшэдтэй уулзалга Петропавловкын соёлой спортивна комплекс соо hаяхан үнгэргэгдэбэ. «Афганистан: революци тэмсэнэ, зохёон байгуулна» гэжэ нэрлэгдэhэн уулзалгые районой түбэй библиотекын хүдэлмэрилэгшэд Петропавловкын дунда hургуулиин багшанартай суг эмхидхэhэн байна. Эб най-

ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТ — СЭРЭГШЭДТЭЙ УУЛЗАЛГА

рамдал тухай В. И. Ленинэй хэлэhэн үгэнүүдтэй плакадууд, номой выставкэ энэ үдэшые өөрсэ шэнжэтэй болгоо.

Апрелиин революциин hүүлээр Афганистанда боложо байhан хубилалтанууд, ороной дотоодын байдал тухай лекци Петропавловкын дунда hургуулиин багша Р. И. Дагаева уншаа. Совет Армида сэрэгэй алба хэхэдээ, нютагаймнай зарим хүбүүд интернациональна уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ, түрэл нютагаа бусаба гэжэ райвоенкомадай хүдэлмэрилэгшэ А. С. Барышкин онсолон тэмдэглэhэн байна.

Ерээдүйн сэрэгшэд — 9-дэхи, 10-дахи классуудай hурагшад, эдир залуушуул уулзалгада олон байгаа. Совет Армида алба хэхэеэ өөрыгөө яажа бэлдэхэ, hорихо тухай интернациональна уялгаяа дүүргэжэ запаста табигдаhан сэрэгшэд Ю. Осколков, И. Саликов (хоюулаа Оёорhоо), В. Усов (Петропавловкын) гэгшэд hонирхолтойгоор хөөрэжэ үгэhэн байна.

hүүлдэнь Афганистанай шэнэ шэнжэ шарай тухай баримтата фильмүүд суглараґшадта дурадхагдаа.

О. ДУНАЕВА.
Зэдын район.

МЭРГЭЖЭЛ ТУХАЙ ХӨӨРЭЛДӨЭ

Арбан класс дүүргэжэ, дунда эрдэмэй аттестат абаад байхадаа, ямар мэргэжэл шэлэлтэйб гэжэ залуу нүхэд бодомжолдог, хэдэн харгын бэлшэртэ гараад байхадаа, зарим үедэ түдэгэсэдэг. Юуб гэхэдэ, зохидоор hанагдадаг, сэнхир аласай замуудаар уряалhан мэтээр далладаг элдэб hайхан мэргэжэлнүүд манай орондо олон юм. Хүдэлмэригүйдэлгэ гээшые мэдэдэггүй орондо түрэhэн залуушуул ямаршье мэргэжэл шэлэхэ эрхэтэй.

Гэбэшье бага наhанhаа өөрынгөө сэдьхэлдэ урихаhаар hанагдаhан, сэдьхэл зүрхыеш юутээрээшьеб татаhан лэ мэргэжэлээ шэлэхэдээ, хүн наhан соогоо сэдьхэлээ ханаhги ябадаг гээшэ.

Мүнөөдэрhөө эхилжэ, манай газетын хуудаhанда «Мэргэжэл тухай хөөрэлдөэ» гэhэн нэмэлтэ гаршаг нээгдэбэ. Элдэб hонин мэргэжэл тухай хөөрэhэн материалнууд энэ гаршаг доро толилогдодог байха.

ЖУРНАЛИСТ БОЛОХО ДУРАТАЙ ГҮТ?

hУРАЛСАЛАЙ жэлэй дүүрэхэ үеэр гү, али дунда hургуули дүүргэhэн тухай аттестат абаhанайнгаа удаа зарим хүбүүд, басагад журналист болохо дуратай байhанаа газетымнай редакцида ерэжэ мэдүүлдэг. Тэдэнэй заримаhиинь нютагтаа, hургуулидаа болоhон hонирхолтой үйлэ хэрэгүүд тухай, түрэл колхоз, совхозойнгоо, бусадшье ажалша коллективүүдэй ажалай түрүүшүүл тухай, сугтаа hурадаг нүхэдэйнгөө амжалтанууд, hайн hайхан хэрэгүүд тухай газетэдэмнай богонихоншье hаа, hонирхолтой, удха түгэс мэдээсэлнүүдые толилуулhан байдаг. Бага балшар наhанhаа түрэл хэлэн дээрээ арадай аман зохёол — үльгэр, онтохонуудые, оньhон үгэнүүд болон таабаринуудые hонирхон уншадаг, нүхэдтөө, гэр бүлэдөө, дүүнэртээ хөөрэдэг, өөрэдөөшье зохёожо, бэшэжэ туршадаг, элдэб литературна кружогууд болон нэгэдэлнүүдтэ хабаадажа, гар бэшэгэй журналнуудые бэлдэдэг бэрхэшүүл мүн лэ үсөөн бэшэ олдохо.

Олон тоото нүхэдтөө hонин юумэ хөөрэхэ, hанал бодолоо хубаалдаха хэрэгтэ ханын газетэ ехэ үүргэ дүүргэдэг, тэрээниие гаргахадаа эдэбхитэйгээр хабаададаг хүбүүд, басагад мүн лэ журналистикын эгээ түрүүшын туршалга хэдэг байха юм.

Дунда hургуули дүүргэhэнэй hүүлдэ гү, али удаань арадай ажахын ямар нэгэ hалбарида хэдэн жэлдэ ажаллаад, үгы hаа, Совет Армиин зэргэдэ уялгата албанайнгаа hүүлдэ журналист болохо дуратай хүбүүд, басагад Москвагай, Ленинградай, Свердловскын, Эрхүүгэй болон бусад олон университедүүдэй журналистикын факультедтэ орожо, дуратай мэргэжэлээ шудалха аргатай.

Эдэ дээдэ hургуулинуудта оролгын юрэнхы эрилтэнүүд бүгэдэндэ мэдээжэ ааб даа. Гэхэтэй хамта эдэ университедүүдэй журналистикын факультедтэ ороходо, газетэнүүдэй редакцинуудай зууршалганууд мүн лэ туhа нэмэри боложо үгэдэг. Газетэдэ бэшэжэ, өөрынгөө түрүүшын туршалгануудые толилуулhан дүй дүршэлтэй залуушуулые университедтэ (бусад экзаменуудаа hайнаар тушааhан байбалнь) нэн түрүүн абадаг байха юм.

Теэд газетын редакци ямар ушарта тиимэ зууршалга үгэхэ байнаб? Тудаhан лэ хүниие зууршалжа болохогүй. Тиимын тула журналист болохо дуратай залуушуулые газетын редакци тэдэнэй бэшэhэн, толилуулhан материалнуудаарнь сэгнэжэ, **түрүүшын шалгалта гараба, журналист болохо хүсэлэнтэй, оршон тойрон байдалай hонирхолтой юумые хёрхоор адаглажа, уран хурсаар хөөрэхэ, уншагшадые hонирхуулха шадабаритай болохонь лабтай** гэжэ арюун замдань hайниие хүсэжэ эльгээхэ байна ха юм.

Ушар тиимэhээ дээдэ hургуулинуудта орохо шалгалтын экзаменуудые хүлеэжэ байнгүй, эртээнhээ өөрынгөө корреспонденци, богонихон мэдээсэлнүүдые (заметкэнүүдые), зурагланнуудые, шүлэгүүдые, үгышье hаа, ажабайдалтай холбоотой сүлөө темэдэ багшын даабаряар бэшэгдээд, үндэрөөр сэгнэгдэhэн сочиненинүүдые редакцида эльгээгээ hаатнай, республиканска болон районуудай газетэнүүдэй редакцинууд тэдэнтэйтнай анхаралтайгаар танилсажа, hайнуудыень газетын нюурнуудта толилхо аргатай.

«Буряад үнэн» газетын редакци залуу үетэнэй **журналист** болохо эрмэлзэлые али болохоор дэмжэдэг, зохёохы бэдэрэлгэнүүдтэнь туhа хүргэхэ гэжэ оролдодог юм. Газетымнай нюурнуудта ходо гаража байдаг «Хонхо», «Толи» болон бусад хуудаhануудта эдир бэшэгшэдэй рассказууд, шүлэгүүд, бусадшье материалнууд элбэгээр толилогдодог. Байд гээд «Танилсагты: шэнэ нэрэ» гэhэн ниитэ гаршаг доро эхилэн бэшэгшэдэй (журналистикада, уран зохёолдо тон лэ өөрын түхэл маягтай) зохёохы бэлигэй ульhатай түрүүшын зохёолнуудай барлагдахада, газетын хүдэлмэрилэгшэд авторнуудhаань дутуугүйгөөр, бүхы уншагшадтайгаа хамта баярладаг гээшэ. Түрэл хэлээ эрхим hайнаар мэдэхэ, «Байгалай уhандал арюун тунгалаг, басаганай миhэрэлдэл урин налагай» буряад хэлэн дээрээ бэшэдэг журналист болохо гээшэ бүхы наhанай, жаргалай хэрэг мүн гэжэ батадхаад, ерээдүйн журналистнуудые мүнөөдэрhөө зохёохы намтараа эхилхыень уряалнабди.

Фотожурналист болохо дуратайшуулда мүн лэ иимэ мэргэжэл олгохо арга бии. Башкирай АССР-эй ниислэл — Уфа хотодо полиграфистнуудай техническэ мэргэжэл олгодог городской 1-дэхи училищада нэгэ жэл hураhанай удаа фотокорреспондент мэргэжэлтэй болоод бусаhан хүнүүд манай республикада үсөөн бэшэ. Тус училищада орохо тухай зууршалга газетын редакци үгэдэг.

Эдэ бүхы асуудалнуудаар манай редакцида хандаhан хүбүүд, басагад тодорхой харюу абаха байха.

Зүгөөр мүнөө өөhэдынгөө түрүүшын туршалгануудые, үгы hаа, ээлжээтэ бэшэгүүдээ редакцида эльгээжэ, гуурhаяа хурсадхажа, журналист болохоёо бэлдэгты, эдир нүхэд!

«Буряад үнэн» газетын редакци.

ХАЛААХАЙ

МИИНТЭ МЯХАН ХЭДЫТЭБ?

«Нэрээ хухаранхаар яhаяа хухара» гэhэн буряад арадай сэсэн мэргэн үгэ бии гээшэ. Хада майлын гүн саhан сооuгуур умбажа, эдихэ хоолоо бэдэржэ ябаhан туруута ангуудые хулгайгаар хюдаhан гурбан аха дүүнэртэ эдэ мэргэн үгэнүүд яашье таараhагүй.

Прибайкалиин районой Нүүдэл Хүнды гэжэ газарта энэ үйлэ хэрэг болоhон байна. Табан эрэшүүлэй хоёр хандагайн мяха арhатайнь машина тээшэ шэрэжэ ябатарнь, районой коопзверопромхозой ахалагша охотовед Валерий Владимирович Смирнов бүлэг дружиннигуудтай тэдэниие барижархёо.

— Зай, баян олзотой ангуушад, бү яарагты! Ангуудтнай гүйхэ, харайхаяа, тэрьедэхэеэ болёо. Агнуурииңгаа билеiдүүдые, туруута ангуудые бариха зүбшөөлөө харуулагты, — гэжэ нүхэр Смирнов захирба. Теэд үгы юумэн хаанаhаа олдобо гээшэб?

— Владимир Иванович, гүрэнэй машинаар ойдо гаража, аяар хоёр хандагай хуули бусаар хюдаат,— гээд районой оньhожоруулагдамал-нүүдэл колоннын ахамад инженер В. И. Габовтэ Смирнов хандаба.

— Хүлисыт даа. Иимэ гэмэ зэмэ хайшаншье гээ hаа, хэхэгүй hэм. Эдэ нүхэдни ан гүрөөлэй мяха үбшэлhэн басагандаа эдюулхэдэшни hайн болохо гэхэдэнь, энэ ябажа ябанаб, — гэжэ тэрэ зэмээ сагааруулха hанаатай, аман дороо гүбэр, шэбэр гэхэ юм.

Түймэр саралгын районой таhагта жолоошоноор хүдэлдэг гурбан аха дүүнэрэй нэгэн В. А. Алексеев иигэжэ харюусаба:

— Хандагайн тугалтайгаа урдаhаамни гүйжэ ерэхэдэ, айhандаа хоюулыень унагаажархёоб. Хайрлыт, хэшээгыт, алдуу болоо гээшэл даа.

Ойhоо бусаха замдаа Алексеевэй гэртэ хүрэхэдэмнай, тэрэ жэбэршэhэн сэмгэтэй хоёр аматай арбан зургаанай калибрай буу гаргажа, «энээгээр лэ буудаа хүм» гэжэ мэдэрхэ баатай болоо hэн.

Байгаалиин баялигые хамгаалха, арьбадхаха уялгатай Прибайкалиин районой загаhанай инспектор Г. В. Ельцовой хулгайша ангуушадтай суг хамта ябаhаниинь гайхалтай. Иимэ ябадалда яагаад ороhон тухайгаа тэрэ иигэжэл тайлбарилна:

— Ойhоо мяха асархадамнай туhалыш гэхэдэнь арсаха аргагүйдөөб, — гэжэ гурим журам мэдэхэгүй хүндэл, энэ гэмэ зэмэдэ ороhоноо убайгүйгөөр тайлбарилха юм.

Хоёр үдэрэй урда тээ хулгайша ангуушад хоболтой сэмгэтэй буу барижа ойдо гаража, хоёр хандагай унагааhан аад, мүнөө мяхыень абаашахаяа ерээд байтараа, Прибайкалиин районой коопзверопромхозой хүдэлмэрилэгшэдтэ баригдаа бшуу.

— Эдэнэр хулгайгаар буга, хандагай, гүрөөhэ хюдана гэжэ урдань тухайлдаг hэмди. Теэд хүбшэ тайгаар ябаhан ангуушаниие балшыса бариха гээшэ хүшэрхэн ааб даа. Агнуурида гараhан эдэнэртэ hэжэг түрэhэн байжа, зургаан туhалагшадые абажа, гэмэ хэhэн байра дээрэнь барихаар ерэhэн байгааб, — гэжэ В. В. Смирнов хөөрэнэ.

Прибайкалиин районой райгүйсэдкомой дотоодын хэрэгүүдэй таhагай мүрдэгшэ Б. Н. Савельевтэ хандажа, эдэнэрэй саашанхи хуби заяагаар hонирхоходо, тэрэ иигэжэ харюусаба:

— Үлүү хараhан, булуу химэлhэн, нэгэндээ нэтэрhэн эдэнэр хоёр хандагай алаhанайнгаа түлөө 1000 түхэриг, мяханайнь, арhанайнь түлөө үшөө 320 түхэриг түлөө. РСФСР-эй Уголовно кодексын зохихо статьягай ёhоор, хулгайша ангуушад агнууриингаа эрхэ хаhагдаа. Энэ хэрэг мүрдэгдэхэ мүшхэгдэхэ. Арадай сүүд hаяар шиидхэбэри гаргаха байха.

В. ДАБАЕВ,
манай штатнабэшэ корр.

ПРАВДА БУ...

Нэгэдэхи хуудаhа... эй ЦК-гай Полит... ТАСС-ай материал... шагүйгөөр» — В. Ба... портаж. «Хонин... эршэмтэйгээр хүгж... публикын Министр... дэй Түрүүлэгшэ В... вай статьягай эх... ба уран бэлигэй... ТАСС-ай материал...

Хоёрдохи хууда... нин ажалаа улам... гээр хүгжөөе!» — ... Министрнүүдэй Со... лэгшэ В. Б. Саган... гай түгэсхэл.

Гурбадахи хууда... бэлигтэнэй мэргэ... риин абдарhаа», ... тар» — Ч. Гомбо... «Ази түбиин до... «Мүнхэ зунай бай... — Д. Санжиевай... лын саанаhаа» — ... АПН-эй материал... луулбэри.

Дүрбэдэхи хууда... гэд хододоо энэ... Сердобольскиин ... денци. «Эдэнэй ... — И. Захарченкын... мидорой рассада... хаб» — Н. Астрахан... шэл. Кроссворд. Сэ...

Сэнтир

НЭГЭДЭХИ ПР...
Москва. 9.00...
9.40 — СССР-эй ...

Спорт

БУЛТАДАА ШАГНАГДАА

«Тохой-Гусиноозерск» гэhэн заншалта урилдаан үнгэргэгдэбэ. Байгша ондо гурбадахияа үнгэргэгдэhэн мүрысөөн В. И. Ленинэй түрэhөөр 116 жэлэй ойдо зорюулагдаба. Урилдаанда «Трудовые резервы» бүлгэмэй олимпийн наадануудта бэлэдхэлэй түбэй, авиационно, локомотив-вагон заhабарилгын заводуудай, «Спартак», «Урожай», бусад спортын бүлгэмүүдэй, тиихэдэ Тохой тосхоной, Гусиноозерск хотын предприяти, эмхи зургаануудай спортсменүүд, hургуулинуудай коллективүүд, Хяагтын районой суглуулагдамал команда хабаадаа. Хамтадаа мянганhаа дээшэ хүн урилдаанай зүргэ буляалдаа.

hургуулинуудай hурагшад, эхэнэрнүүд—гурбан, ахалагша классуудай хүбүүд, ГПТУ-нуудай hурагшад, спортын ветеранууд болон эрэшүүл табан километрэй зайда урилдаhан байгаа. Харин тиихэдэ бэлэдхэл hайнтай спортсменүүд Тохой тосхонhоо эхилээд, Гусиноозерск хүрэтэр урилдажа, 14 километрэй зайе гаталаа.

Гурбан километрэй зайда урилдаhан эхэнэрнүүдэй дундаhаа авиазаводой түлөөлэгшэ Людмила Матвеева, Гусиноозерск хотын дунда hургуулиин багша Нина Куликова гэгшэд түрүүшын хоёр hуури эзэлбэ. Эрэшүүлэй дундаhаа СССР-эй спортын мастернууд Федор Капустин, Валерий Дарбаков, ЛВРЗ-гэй слесарь Владимир Бадмаев, ветеранууд сооhоо Гусиноозерск хотын сэрэгэй комиссариадай түлөөлэгшэ Бирюков гэгшэд шалгарба.

Тохой тосхонhоо эхилhэн урилдаанда Холбоолжоной уурхайн хүдэлмэришэн, спортын мастерта кандидат Сергей Чеповской түрүүлжэ гараа. Тэрэ зайгаа 49 минута 20 секунда соо гаталhан байба. Удаадахи хоёр hууринуудые авиазаводой Андрей Ларионов, «Спартак» бүлгэмэй түлөөлэгшэ, спортын мастерта кандидат Анатолий Ерматов гэгшэд эзэлбэ.

Урилдаанда эрхимлэhэн спортсменүүдтэ, мүн хабаадагшадта бултандань эмхидхэлэй комитедэй бэлэгүүд, дурасхаалай дипломууд барюулагдаа.

И. НИКОЛАЕВ.

ХАГСУУ ХАБАРАЙ ААША

Апрель hарые ёhотойл урин hара гэжэ нэрлэдэгбди. Хүйтэн амисхалай хойто зүг руу шэглэхэдэ, энэ hарада агаарай шэнжэ хубилжа, нэгэ дулаардаг, нэгэ хүйтэрдэг. Тиимэhээ апрель hарые хабарай хагсуу уларилтай hара гэжэ дэмы хэлсэдэггүйлмнай эли.

Байгша оной апрель hара мартhаа 8—13 градусаар үлүү дулаан байхаар хүлеэгдэнэ. hарын туршада республикын урда районуудта дунда зэргээр 1, хойто нютагуудта 1—5 градус хүйтэн байхаар багсаагдана. Энэнь hүүлшын хэдэн жэлэй сагай уларилтай адлирхуу. Республикын урда нютагуудта hүниндөө 15—20, үдэртөө 3—8, хойто районуудта 28—33, үдэртөө 7—12 градус хүйтэн үзэгдэжэ магадгүй. Иимэ үдэрнүүд hарын түрүүшын арбан хоногой hүүл багаар үзэгдэхэ шэнжэтэй. hарын хоёрдохи арбан хоногой туршада газаамнай дулааржа захалха юм.

Сагай уларилай дулаанай шэнжэтэй болоходо, харалган үүлэнүүд үзэгдэжэ, саhаар шэдэлдэг, шанга hалхинай болодогынь бултанда мэдээжэ. hарын түрүүшын, хоёрдохи арбан хоногто саhан орохо, харин hарын гурбадахи арбан хоногой эхиндэ нойтон саhан орохо, hалхилха.

hарын туршада республикын урда нютагуудта 6—15, хойто районуудта 7—11, хадата газарта 26 миллиметр саhан орохоор багсаагдана.

Сагай уларилай ондо ондоогоор хэды аашалаашье hаа, хаа хаанагүй хабарай амисхал үзэгдэнэ. Жэшээнь, нуур, сөөрэмүүд соо үдэдэг хөөлэнтии нойрhоо hэринэ, алгана, ялаагана түрьhэеэ хаяна. hарын тэн багаар гол, нуур, сөөрэмүүд дээгүүр шубуу шонхор олошорно.

Баабгай нойрhоо hэрижэ, hарын хоёрдохи хахадта нүхэнhөө гарана. Байгал далай үшөөшье мүльhэн хуягаа нэмэрэнхэй. Хаб загаhа агналга түлэгтөө ороно.

Ургы сэсэг гаража, үхэр мал, хони ямаан ургын амтаар таран бэлшэнэ.

Республикын колхоз, совхозуудай таряашад тарилгадаа бэлдэхэ. туха сүлөөгүй сагынь ерэбэ. hарын 20-оор хабарай тарилга республика дотор түлэгтөө ороно.

В. БРЮХАНОВА,
Улаан-Үдын гидрометэобсерваториин таhагые даагша.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы партийной жизни —2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации — 2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие —2-35-95, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательст, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленина 35. Н-00446. Заказ № 80. Индекс 04609